

**JOURNAL OF MEDICINE AND
PHARMACY OF KAZAKHSTAN**

**ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА
ЖӘНЕ ФАРМАЦИЯ ЖУРНАЛЫ**

**КАЗАХСТАНСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕДИЦИНЫ И ФАРМАЦИИ**

eISSN: 1562-2967

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ
ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА ЖӘНЕ ФАРМАЦИЯ ЖУРНАЛЫ
ЮЖНО-КАЗАХСТАНСКАЯ МЕДИЦИНСКАЯ АКАДЕМИЯ
КАЗАХСТАНСКИЙ ЖУРНАЛ МЕДИЦИНЫ И ФАРМАЦИИ
SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY
JOURNAL OF MEDICINE AND PHARMACY OF KAZAKHSTAN

Основан с мая 1998 г.

Учредитель:

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»

Журнал перерегистрирован

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Регистрационное свидетельство

№KZ89VPY00065454 от 24.02.2023 года.

ISSN 1562-2967

«Казахстанский журнал медицины и фармации»
зарегистрирован в Международном центре по
регистрации сериальных изданий
ISSN(ЮНЕСКО, г.Париж,Франция), присвоен
международный номер ISSN 2306-6822

Журнал индексируется в КазБЦ; в
международной базе данных Information Service,
for Physics, Electronics and Computing
(InspecDirect)

Адрес редакции:

160019 Республика Казахстан,

г. Шымкент, пл. Аль-Фараби, 1

Тел.: 8(725-2) 39-57-57, (1095)

Факс: 40-82-19

www.skma.edu.kz

e-mail: info@skma.kz

Главный редактор

Жаркинбекова Н.А., кандидат мед. наук., профессор

Заместитель главного редактора

Нурмашев Б.К., кандидат медицинских наук, профессор

Редактор научного журнала

Сейіл Б.С., магистр медицинских наук, докторант

Редакционная коллегия:

Абдурахманов Б.А., кандидат мед.н., доцент

Абуова Г.Н., кандидат мед.н., доцент

Анартаева М.У., доктор мед.наук, доцент

Кауызбай Ж.А., кандидат мед.н., доцент

Ордабаева С.К., доктор фарм. наук, профессор

Орманов Н.Ж., доктор мед.наук, профессор

Сагиндыкова Б.А., доктор фарм.наук, профессор

Сисабеков. К.Е., доктор мед. наук, профессор

Шертаева К.Д., доктор фарм.наук, профессор

Редакционный совет:

Бачек Т., асс.профессор(г.Гданьск, Республика
Польша)

Gasparyan Armen Y., MD, PhD, FESC, Associated
Professor (Dudley, UK)

Георгиянц В.А., д.фарм.н., профессор (г.Харьков,
Украина)

Дроздова И.Л., д.фарм.н., профессор (г.Курск,
Россия)

Корчевский А. Phd, Doctor of Science (г.Колумбия,
США)

Раменская Г.В., д.фарм.н., профессор (г.Москва,
Россия)

Халиуллин Ф.А., д.фарм.н., профессор (г.Уфа,
Россия)

Иоханна Хейкиля, (Университет JAMK, Финляндия)
Хеннеле Титтанен, (Университет LAMK,
Финляндия)

Шнитовска М.,Prof.,Phd., M.Pharm (г.Гданьск,
Республика Польша)

Секция «Форсайт медицинского образования: сущность и реалии»

UDC 378.147

Yussupova Sh.D., Seidahmetova A.A., Yesimbekova D. Zh., Ablataeva R. B.,
Zhakansha L. Zh.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

**THE EXPERIENCE OF USING THE RESEARCH-BASED TEACHING METHOD
FOR NURSES OF THE ACADEMIC BACHELOR'S DEGREE: EVALUATION AND
APPLICATION OF RESEARCH RESULTS**

Abstract

In today's healthcare landscape, enhancing the quality of training for medical personnel is a pressing challenge. This paper explores the implementation of a research-based approach to nursing education at the academic bachelor's level. The study evaluates the effectiveness of this method, which weaves scientific inquiry into the curriculum, enabling students to cultivate critical thinking and analytical skills. The methodology involves analyzing learning outcomes data, conducting surveys of both students and educators, and comparing these findings with traditional teaching methods. Results indicate that research-oriented training fosters a deeper comprehension of theoretical concepts and enhances the practical skills of nursing students. The paper also addresses potential obstacles educational institutions may encounter when adopting this approach, such as the need for faculty development and curriculum revisions. The conclusions highlight the significance of incorporating a scientific framework into the educational process and its role in shaping highly skilled professionals equipped to tackle complex medical challenges in contemporary healthcare.

Keywords: *Research-oriented education, nursing, academic bachelor's degree, teaching methods, critical thinking, students.*

Юсупова Ш.Д., Сейдахметова А.А., Есимбекова Д.Ж., Аблатаева Р.Б., Жаканша Л.Ж.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

**АКАДЕМИЯЛЫҚ БАКАЛАВР ДӘРЕЖЕСІНДЕГІ МЕЙІРГЕРГЕ ҒЫЛЫМИ-
ЗЕРТТЕУ НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ: ЗЕРТТЕУ
НӘТИЖЕЛЕРІН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ**

Аңдатпа

Қазіргі заманғы денсаулық сақтау жағдайында медицина кадрларын даярлау сапасын арттыру өзекті міндет болып табылады. Бұл жұмыста академиялық бакалавриат медбикелерін оқытудың ғылыми-бағдарланған әдісін қолдану тәжірибесі қарастырылады. Зерттеу студенттерге сыни ойлау мен талдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін ғылыми зерттеулерді оқу процесіне біріктіретін берілген тәсілдің тиімділігін бағалауға бағытталған. Әдістеме оқу нәтижелері туралы деректерді талдауды, студенттер мен оқытушылар құрамының сауалнамаларын және дәстүрлі әдістермен салыстыруды қамтиды. Нәтижелер ғылыми бағытталған оқытуды қолдану теориялық негіздерді түсінуді тереңдетуге және медбикелердің практикалық дағдыларын арттыруға ықпал ететінін көрсетеді. Бұл әдісті енгізу кезінде білім беру мекемелері кездесетін ықтимал кедергілер мен қиындықтар, соның ішінде оқытушылар құрамын даярлау қажеттілігі және оқу жоспарларын өзгерту талқыланады. Тұжырымдар ғылыми көзқарасты білім беру процесіне интеграциялаудың маңыздылығын және оның қазіргі заманғы денсаулық сақтау жағдайында күрделі медициналық мәселелерді шешуге дайын жоғары білікті мамандарды қалыптастыруға әсерін көрсетеді.

Түйін сөздер. Ғылымға бағытталған оқыту, мейіргер, академиялық бакалавриат, оқыту әдістері, сыни тұрғыдан ойлау, білім алушы.

Юсупова Ш.Д., Сейдахметова А.А., Есимбекова Д.Ж., Аблатаева Р.Б., Жаканша Л.Ж.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ НАУЧНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО МЕТОДА ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ МЕДИЦИНСКИХ СЕСТЕР АКАДЕМИЧЕСКОГО БАКАЛАВРИАТА: ОЦЕНКА И ПРИМЕНЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ИССЛЕДОВАНИЯ

Аннотация

В условиях современного здравоохранения повышение качества подготовки медицинских кадров является актуальной задачей. В данной работе рассматривается опыт использования научно-ориентированного метода обучения медсестер академического бакалавриата. Исследование фокусируется на оценке эффективности данного подхода, который интегрирует научные исследования в учебный процесс, позволяя студентам развивать критическое мышление и навыки анализа. Методология включает в себя анализ данных о результатах обучения, опросы студентов и преподавателей, а также сравнение с традиционными методами. Результаты показывают, что применение научно-

ориентированного обучения способствует углублению понимания теоретических основ и повышению практических навыков медсестер. Обсуждаются также возможные барьеры и вызовы, с которыми сталкиваются образовательные учреждения при внедрении этого метода, включая необходимость в подготовке преподавательского состава и изменение учебных планов. Выводы подчеркивают значимость интеграции научного подхода в образовательный процесс и его влияние на формирование высококвалифицированных специалистов, готовых к решениям сложных медицинских задач в условиях современного здравоохранения.

Ключевые слова: *Научно-ориентированное обучение, сестринское дело, академический бакалавриат, методы обучения, критическое мышление, студенты*

Relevance of the topic

This thesis investigates the insights of healthcare professionals regarding the effectiveness of nursing training at the Shymkent City Rehabilitation Center No. 2, City Maternity Hospital No. 2, and No. 3 Municipal Polyclinic. The findings reveal that both the performance of nursing staff and the overall organization heavily rely on the efficient management of nurses' tasks. In today's modern society, characterized by an evolving economy, a significant challenge is to ensure high standards in vocational education, which aims to meet the needs of both the educational framework and specific professional sectors. Currently, the education of emerging specialists across various fields must be rooted in pedagogical methods that emphasize not only the acquisition of knowledge but also the techniques, formats, and methods involved in learning. This pedagogical framework, known as scientific cognitive activity, encourages creativity and alters cognitive processes, enabling the application of learned knowledge, skills, and competencies in professional contexts [1]. State policies regarding medical education are gradually advancing, improving access to contemporary pedagogical innovations, which enhance the dynamics between educators and learners. Modern information technologies and teaching strategies are reshaping the educator's role; instructors now serve not merely as knowledge providers but also as facilitators of independent creative endeavors, guiding students in exploring diverse information and decision-making approaches [2]. This shift significantly boosts the quality of their future professional practices.

Research-oriented learning (RBL) aims to weave research and innovation into the educational framework for future professionals. This model embodies a key methodological principle in contemporary pedagogy, incorporating scientific inquiry as a fundamental aspect of education. RBL allows for the effective development of practical skills; through individual research projects,

students refine their capacity for independent work, while collaborative research enhances their teamwork abilities. Consequently, students transition from being passive recipients of knowledge to active participants in the pursuit of new insights [3]. RBL methodologies are considered a pinnacle of educational practice, permitting students to initially engage in research under mentorship before progressing to independent investigations, all while honing their skills in addressing scientific and practical challenges with a solid understanding of relevant theories. These innovative educational strategies emphasize structured approaches to teaching, including identifying and addressing practical challenges, assessing the viability of resources, and devising optimal solutions. Central to the educational process is the intentional, guided, and intensive independent study by students [4].

A crucial element is the provision of high-quality knowledge alongside feedback, enabling students to observe the application of their learning in practice, thereby improving patient care and extending lives. An analysis of successful international models in healthcare education underscores the importance of science-oriented methodologies in nursing education at all levels. The evolution of scientific and innovative approaches for aspiring medical professionals has given rise to a new model of nursing training: research-based learning (RBL). RBL integrates research elements directly into educational curricula through student-led research projects conducted during class and independent study, alongside active participation in scientific inquiries at medical institutions. This approach fosters the development of analytical capabilities, critical thinking, and problem-solving skills. By engaging with data, students explore and generate new knowledge, equipping them for their professional roles and research endeavors. Participation in scientific inquiry heightens motivation as students witness the real-world application of their knowledge. Within RBL, students have the chance to collaborate on real projects with established researchers, conducting surveys or analyzing existing data [5]. This not only enhances their research abilities but also encourages an interdisciplinary perspective, allowing them to integrate insights from various fields. Furthermore, RBL cultivates teamwork and communication skills through group collaborations, fostering an environment of cooperation and idea exchange—essential elements in contemporary interdisciplinary projects. This educational approach also nurtures initiative and independence, both critical for a successful career [6].

Purpose of the Work: Cultivate the professionalism of a competitive specialist who is capable of self-development and lifelong learning, leveraging modern technologies to improve the quality of knowledge and skills within the nursing educational program.

Materials and methods: We performed a review of contemporary strategies, activities, and models related to research-based learning (RBL) that focus on enhancing essential research skills

among students. These skills encompass formulating a broad research question, conducting a literature review, establishing goals and objectives, planning research activities, selecting appropriate methods, analyzing data, interpreting and assessing results, and preparing reports. The research was conducted at the South Kazakhstan Medical Academy, specifically within the Department of Emergency Medicine and Nursing. Extensive preparatory work was undertaken, which involved collaboration with mentors from Municipal Polyclinic No. 3, Shymkent City Rehabilitation Center No. 2, and City Maternity Hospital No. 2, alongside discussions about potential research outcomes. The study utilized the SWOT analysis method to identify strengths, weaknesses, opportunities, and risks associated with the integration of RBL into educational practices and the establishment of a working group for oversight and evaluation. Participants included first-year students enrolled in the accelerated "Nursing" program (10 students) and nurses holding bachelor's degrees who are currently employed in healthcare settings. In total, 31 nurses aged between 24 and 55 years (with an average age of 42.3 ± 4.5 years) took part in the survey. Informed consent and approvals were obtained from all participants prior to the study. The interviewing method was used, with both the participating nurses and the students conducting the interviews.

Results of the Study: Following the interviews, the nurses shared their perspectives on the challenges and contradictions related to managing nursing staff. The research utilized a questionnaire designed by the department's assistants. The findings revealed that 13 nurses from Municipal Polyclinic No. 3 expressed dissatisfaction with their work schedules and job responsibilities. Meanwhile, at Shymkent City Rehabilitation Center No. 2 and City Maternity Hospital No. 2, 18 nurses indicated a desire for more information regarding career advancement, highlighting the need for motivational initiatives within the team

Furthermore, it is essential to implement strategies to enhance interpersonal relationships among team members and to foster effective collaboration.

Conclusions: The nurses reported experiencing a significant workload. The findings indicate that continued efforts by nursing staff will enhance the effective planning of nursing processes. The study identified both the opportunities and the pros and cons of working at Municipal Polyclinic No. 3, Shymkent City Rehabilitation Center No. 2, and City Maternity Hospital No. 2.

During discussions, the nurses highlighted that their heavy workload and frequent patient interactions can result in chronic pain and fatigue. They emphasized the importance of distributing responsibilities more evenly, which would not only ease their work but also enhance the quality of patient care.

List of literature:

1. Harden RM, Laidlaw JM. Essential skills for a medical teacher. An introduction to teaching and learning in medicine. 3rd ed. Elsevier. 2020. 334 p.
2. Basic Medical Education WFME Global Standards For Quality Improvement. The 2020 Revision. WFME. 2020. 29 p. – URL: <https://wfme.org/wp-content/uploads/2020/12/WFME-BME-Standards-2020.pdf> (Accessed 15.12.2021)
3. Yin, Robert K. Case Study Research and Applications : Design and Methods. 6th Edition. Los Angeles : SAGE, 2018. 352 p. [lar.rsvpu.ru/handle/123456789/31697](http://arxiv.org/abs/123456789/31697) (дата обращения 18.06.2021).
4. Куандыков Е. К. и др. Научно-методические основы использования research-based learning (rbl) в медицинском образовании //Вестник Казахского Национального медицинского университета. – 2018. – №. 2. – С. 312-314.
5. Алышева Н. О., Бейсекова М. М., Омарова А. О. Внедрение элементов research-based learning (RBL) в учебный процесс //Евразийское Научное Объединение. – 2019. – №. 1-4. – С. 177-178.
6. Хейккиля Й. и др. Продвижение инновационного потенциала высшего образования в Сестринском Деле для реформирования здравоохранения. – 2021.

УДК 378.147

**Юнусметов Э.Ш., Әуезханқызы Д., Ходжакулова У.А., Сейдахметова А.А.,
Токкулиева Б.Б.**

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

**ҒЫЛЫМҒА БАҒЫТТАЛҒАН ОҚЫТУ ӘДІСІ (RBL) БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ
ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ**

Аңдатпа

Бұл мақалада оқытудың ғылымға бағдарланған әдісін іске асырудың негізгі принциптері, әдістемесі мен кезеңдері және сабаққа енгізу тәжірибесі, сондай-ақ оның білім алушылардың зерттеу құзыреттілігін қалыптастыруға әсері қарастырылады.

Түйін сөздер: ғылымға бағытталған оқыту, зерттеу, білім алушылар, құзыреттілік, сауалнама.

Юнусметов Э.Ш., Әуезханқызы Д., Ходжакулова У.А., Сейдахметова А.А.,
Токкулиева Б.Б.

АО «Южно- Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

НАУЧНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ (RBL) КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Аннотация

В данной работе рассматриваются основные принципы, методология и этапы реализации научно-ориентированного метода обучения и опыт внедрения в занятия, а также его влияние на формирование исследовательской компетентности обучающихся.

Ключевые слова: научно-ориентированное обучение, исследование, обучающиеся, компетентность, анкетирование.

Yunusmetov E.Sh., Auyezkhankyzy D., Khojakulova U.A., Seydakhmetova A.A.,
Tokkulieva B.B.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

RESEARCH-BASED LEARNING METHOD (RBL) AS A MEANS OF FORMING STUDENTS' RESEARCH COMPETENCE

Abstract

This article discusses the basic principles, methodology and stages of the implementation of the science-oriented teaching method and the experience of implementation in classes, as well as its impact on the formation of students' research competence.

Keywords: science-based learning, research, students, competence, questionnaire.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясаты еліміздің одан әрі әлеуметтік-экономикалық дамуына және әлемдік жоғары кәсіптік білім беру жүйесіне енуге бағдарланған, болашақ дәрігерлердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі ерекше өзектілікке ие. Ғылымның заманауи жетістіктері және халыққа медициналық қызмет көрсету саласына ғылыми технологияларды кеңінен енгізу еңбек процесінің шарттарын түбегейлі өзгертіп қана қоймай, сонымен қатар еңбек нарығында жоғары оқу орындарының түлектеріне қойылатын талаптардың деңгейін жоғары көтерді [1].

Ғылымға бағытталған оқыту әдісі (Research-Based Learning, RBL) білім алушылардың зерттеу құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған білім беру үрдісіндегі инновациялық әдіс болып табылады.

Бұл оқыту әдісінің негізгі мақсаты - білім алушыларды шешуді қажет ететін зерттеу мәселелері мен сұрақтарын анықтауға, қолда бар ресурстарды бағалауға және талдауға, сондай-ақ оларды шешудің оңтайлы жолдарын таңдауға үйрету [2].

Зерттеудің мақсаты және міндеттері. Жалпы медицина бакалавр деңгейін бітіруші білім алушыларды даярлау барысына оқытудың ғылымға бағытталған әдістерін енгізу және кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастырудағы маңызын талдау.

Зерттеу материалы мен әдістері. 2024-2025 оқу жылынан бастап «Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасында «Медицина» факультетінің 5 курс білім алушыларына (4 топ, 40 студент) ғылымға бағытталған оқыту әдісі енгізілді. RBL білім алушыларды келесі кезеңдерді қамтитын зерттеу тапсырмаларына тарту арқылы жүзеге асырылды: зерттеу сұрақтарын жазу, зерттеу дизайнын анықтау, деректерді жинау, деректерді талдау және зерттеу нәтижелерін ұсыну [3]. Білім алушыларға RBL жүргізу әдістемесі түсіндірілді: оптың әр мүшесінің міндеті анықталды, жұмыс түрлері бөлінді. Бұл өзара сенімге негізделген білім алушылар арасындағы ашық қарым-қатынасты қалыптастыруға ықпал етеді. Ғылыми зерттеулерге әдеби шолу жүргізу кезінде таңдалған тақырып бойынша Scopus, Web of Science және PubMed дәлелді ақпараттар базалары қолданылды. Әдебиеттерге шолу жасауда білім алушылар PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analysis) жүйелі талдау жүргізу әдістемесін басшылыққа алды. Ғылымға бағытталған оқыту әдісімен жүргізілген сабақтар аяқталғаннан кейін білім алушылар арасында кері байланыс жинау үшін сауалнама өткізілді. Сауалнама Google формада жасалды және әрбір білім алушының жеке электронды почтасына жіберілді. Сауалнамаға барлық 40 қатысушыдан жауап алынды.

Зерттеу нәтижелері. Білім алушылар жұмысының нәтижесі- баяндама жасау және талқылаумен хабарламаны қорғау болды. Бұл студенттердің медициналық және ғылыми ақпаратты іздеудегі сыни ойлау компоненттерін, мәселені талдау және оны шешу қабілеттерін, зерттеу нәтижелерін рәсімдеу және ақпаратты тарату қабілетін дамытуға ықпал етті. Сауалнамаға қатысқан 40 білім алушының 29 (72,5%) - осы оқыту әдісінің оларда зерттеу қабілетінің дамуына оң әсері болғаны, оқуға ынтаның жоғарлауы, 8 білім алушы (20%) – осы әдісті меңгеруде қосымша ақпарат көздеріне жүгінуге мәжбүр болғанын айтады, ал 3 білім алушы (7,5 %) - ғылымға бағытталған әдісті меңгеру қиын болғандығын атап өтті. RBL-ді дәстүрлі оқытумен салыстыра отырып, білім алушылар келесі оң жақтарын атап өтті:

іздеу дағдыларын дамыту, ғылыми мақалаларды оқу және талдау, ғылым арқылы клиникалық жаңа білім алу, ғылыми ойлауды қалыптастыру, өз жұмысын қорғау және материалды зерттеу тереңдігі.

Қорытынды. Зерттеу нәтижелері дәстүрлі оқыту моделімен салыстырғанда ғылымға бағытталған оқыту әдісінің білім алушылардың ғылыми- зерттеу жұмысымен белсенді қатысуға шақыратыны, сыни ойлауды, ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын және шешімдерді өз бетінше іздеу қабілетін дамытуға ықпал ететіні анықталды. Көптеген білім алушылардың ұйымдастырушылық жұмыс дағдылары, топ арасында өзара түсіністік, қиындықтарды жеңу қабілеті, соның ішінде өз мүмкіндіктеріне деген сенімсіздік және зерттеу нәтижелеріне қол жеткізудегі белгісіздікпен күресу қабілеті қалыптасады. RBL әдістемесі білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді, олардың ынтасы мен оқуға деген қызығушылығын арттырады. Ғылымға бағытталған оқытуды қолдану білім алушыларға кең мүмкіндіктерді ашады, клиникалық ойлау дағдыларын ғана емес, зерттеушілік дағдыларын дамытады [4]. Кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыру жағдайларын бағалауды талдау білім алушыларды даярлау процесінде ғылымға бағытталған оқыту әдістерін қолдану арқылы үлкен нәтижеге қол жеткізуге болатындығын анықтады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бегайдарова Р.Х., Стариков Ю.Г., Алшынбекова Г.К., Девдариани Х.Г., Дюсембаева А.Е., Золотарева О.А., Насакаева Г.Е. Использование методики RBL (Research Based Learning) в учебном процессе на кафедре детских инфекционных болезней// Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2018. – № 2. – С. 175-179.
2. Insa, Wessels., Rueß, Julia., Gess, Christopher., Deicke, Wolfgang., Ziegler, Matthias. Is research-based learning effective? Evidence from a pre–post analysis in the social sciences // Studies in Higher Education. 2021. DOI: 10.1080/03075079.2020.1739014.
3. Ramdani Y, Kurniati Syam N, Karyana Y, Herawati D. Problem-based learning in research method courses: development, application and evaluation. F1000Res. 2023 Dec 11;11:378. doi: 10.12688/f1000research.75985.2. PMID: 38264476; PMCID: PMC10804049.
4. Аймолдина Алия Аманжоловна. (2024, июль 4). Интеграция научно-ориентированного обучения (RBL – Research-Based Learning) в преподавании языковых дисциплин в вузе //Иновации в системе образования: новые горизонты для молодежи в науке, технологиях и бизнесе. – Ташкент, Узбекистан. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12646503>

УДК 610.72

Saimassay S. D., Babayeva A.S.

Ahmet Yasawi University, Turkistan, Kazakhstan

CURRICULUM DEVELOPMENT IN MEDICAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN: META ANALYSIS

Abstract

This article examines the process of curriculum development in medical education in Kazakhstan. It describes the main stages of development, including needs analysis, setting goals and objectives, resource selection, implementation, and evaluation. Particular attention is paid to the application of Kern's cycle and curriculum mapping. The concept of the hidden curriculum and its impact on the professional development of students is also discussed.

Key words. *Curriculum development, Medical education, Kern's cycle, curriculum mapping, hidden curriculum.*

Саймасай С. Д., Бабаева А.С.

Ахмет Яссауи университеті, Түркістан, Қазақстан

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МЕДИЦИНАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ӘЗІРЛЕУ: МЕТА АНАЛИЗ

Аңдатпа

Бұл мақалада Қазақстандағы медициналық білім берудегі оқу бағдарламаларын әзірлеу процесі қарастырылады. Әзірлеудің негізгі кезеңдері, соның ішінде қажеттіліктерді анықтау, мақсаттар мен міндеттерді қою, ресурстарды таңдау, енгізу және бағалау сипатталады. Керн циклын қолдануға және оқу бағдарламаларын картаға түсіруге ерекше көңіл бөлінеді. Сондай-ақ, жасырын оқу бағдарламасының тұжырымдамасы және оның студенттердің кәсіби дамуына әсері талқыланады.

Түйін сөздер. *Оқу бағдарламаларын әзірлеу, медициналық білім беру, Керн циклы, оқу бағдарламаларын картаға түсіру, жасырын оқу бағдарламасы.*

Саймасай С. Д., Бабаева А.С.

Международный казахско-турецкий университет имени Ахмета Яссауи, Туркестан,
Казахстан

РАЗВИТИЕ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ: МЕТА АНАЛИЗ

Аннотация

В статье рассматривается процесс разработки учебных программ в медицинском образовании в Казахстане. Описываются основные этапы разработки, включая определение потребностей, постановку целей и задач, выбор ресурсов, внедрение и оценку. Особое внимание уделяется применению цикла Керна и картированию учебных программ. Также обсуждается понятие скрытой учебной программы и ее влияние на профессиональное развитие студентов.

Ключевые слова: Разработка учебных программ, медицинское образование, цикл Керна, картирование учебных программ, скрытая учебная программа.

Introduction

The word “**curriculum**” came from Latin words “currere” which means a “race course” or with other words a runway on which one runs to reach a goal. Accordingly, a curriculum is either instructional or educational program by following which students achieve their goals. Curriculum is an important part of education, through which the aims of life and society are shown.

According to Cunningham. "Curriculum is a tool in the hands of the artist(teacher) to mold his material (pupil) according to his ideal (objective) in his studio(school)."

According to Frobel. "Curriculum should be conceived as an epitome of the rounded whole of the knowledge and experience of the human race."

According to Bent and Kroneberg. "Curriculum is the systematic form of subjects matter which is prepared to fulfil the needs of pupils."

According to Kerr. "Curriculum is all the learning which is planned and guided by the school. whether it is carried on in groups or individually, inside or outside of the school."

Difference between curriculum and syllabus.

Curriculum	Syllabus
Wider concept	Narrower concept
Includes both formal and non-formal activities	Includes only formal activities
The aim is to give the overall development to students	The aim is to develop cognitive skills in specific subject

Curriculum is whole and complete by itself	Syllabus is the part of curriculum
Must adapt and evolve depending on the needs of modern and dynamic community	Can stay same mostly all of the time

A curriculum contains of 4 important elements: content; teaching and learning strategies; assessment; evaluation processes. Those 4 elements define as a curriculum design.

A curriculum has 3 levels: the planned, the delivered and the experienced curriculum. The planned curriculum tells about what is intended by the designers; the delivered curriculum is in fact what was organized and taught by teachers and the experienced curriculum tells about what was learned by the students.

Curriculum Development and Integration: A Comprehensive Overview

Curriculum Development is the systematic process of designing, implementing, and evaluating educational programs. It involves creating a blueprint for learning that outlines goals, objectives, content, teaching methods, and assessment strategies.

Curriculum Integration is the process of connecting different subjects or disciplines to create a more cohesive and meaningful learning experience. It involves identifying common themes, concepts, or skills that can be explored across multiple subjects.

Curriculum development can be described as a continuous and cyclic process and we can divide it into 5 steps:

- 1) Need Assessment
- 2) Define the goals and objectives
- 3) Identify resources
- 4) Implementation
- 5) Evaluation

“Kern Cycle” is used to plan the curriculum. The Kern cycle presents a six-step approach of curriculum development for medical education:

- 1) Problem identification and general need assessment
- 2) Targeted needs assessment
- 3) Goals and objectives
- 4) Educational strategies
- 5) Implementation
- 6) Evaluation and feedback

In “problem identification” and “targeted needs assessment” data must be collected, analyzed to find a problem and choose the target. “Goals and objectives” are achieved by using **SMART goals**: S – specific; M – measurable; A – achievable; R – relevant; T – time-bound. “Educational strategies” are gained by using SPICES Model

SPICES model of Medical curriculum

(Harden et al 1984)

<u>Modern System</u>	<u>Traditional System</u>
<u>S</u> tudent-centered	- <u>T</u> eacher-centered
<u>P</u> roblem-based	- <u>I</u> nformation-gathering
<u>I</u> ntegrated	- <u>D</u> iscipline-based
<u>C</u> ommunity-based	- <u>H</u> ospital-based
<u>E</u> lectives	- <u>S</u> tandard-program
<u>S</u> ystematic	- <u>A</u> pprenticeship-based

(More the curriculum is on left side, the better it is)

Curriculum mapping (CM) is a process that visually represents the connections between various components of a curriculum, such as learning objectives, instructional methods, and assessment strategies. It serves as a valuable tool for curriculum development, implementation, and evaluation, ensuring that the curriculum is well-organized, aligned, and meets the desired learning outcomes.

CM offers several benefits in the context of medical education. It helps to identify gaps and redundancies in the curriculum, ensuring that all essential topics are covered adequately without unnecessary repetition. By linking learning outcomes across different levels (e.g., session, course, program), CM promotes vertical and horizontal integration, fostering a cohesive learning experience for students. Additionally, CM facilitates the organization of teaching schedules, instructional methods, and assessment tools, streamlining the delivery of the curriculum.

In the context of medical education accreditation, CM plays a crucial role in demonstrating compliance with standards set by regulatory bodies. It provides a transparent and easily communicable representation of the curriculum, allowing for efficient review and evaluation. By mapping specific learning experiences and objectives to accreditation requirements, medical schools can ensure that their curriculum meets the necessary benchmarks.

Overall, CM is an indispensable tool for developing, reviewing, and refining medical curricula. It promotes transparency, alignment, and continuous improvement, ultimately contributing to the education of competent and well-trained physicians.

Curriculum mapping can be applied to any specific subject like anatomy. In fact, mapping process helps to identify gaps in anatomy education, such as the omission of the anatomy of the larynx.

Here's how curriculum mapping could be implemented for anatomy:

1. Define Learning Outcomes:

- Clearly articulate the specific knowledge, skills, and attitudes students should acquire in anatomy (e.g., identify anatomical structures, understand their functions, relate anatomical knowledge to clinical scenarios).

- These outcomes should align with the overall program goals and competencies.

2. Map Content to Outcomes:

- Identify the specific anatomical topics and concepts that need to be covered to achieve the learning outcomes.

- Organize the content in a logical sequence, considering prerequisites and building upon prior knowledge.

- Ensure appropriate depth and breadth of coverage, balancing foundational knowledge with clinical relevance.

3. Select Instructional Methods and Assessments:

- Choose teaching methods that actively engage students and promote deep learning (e.g., dissection, prosection, imaging, case-based learning, simulations).

- Develop a variety of assessment tools that measure student achievement of the learning outcomes (e.g., practical exams, written exams, quizzes, assignments, presentations).

- Align assessments with instructional methods and learning outcomes to ensure validity and reliability.

4. Implement and Evaluate:

- Deliver the anatomy curriculum using the chosen instructional methods and assessments.

- Gather feedback from students and faculty to evaluate the effectiveness of the curriculum.

- Use the curriculum map to identify areas for improvement and make necessary adjustments.

5. Iterate and Improve:

- Regularly review and update the anatomy curriculum map to reflect changes in medical knowledge, technology, and educational practices.

- Use data from student assessments and feedback to continuously improve the curriculum and ensure its relevance and effectiveness.

By applying curriculum mapping to anatomy education, institutions can ensure that their curriculum is well-structured, aligned with learning outcomes, and meets the needs of students and the healthcare profession.

By reviewing different articles, I also have found an interesting thing – **the hidden curriculum** in medical education and nursing. The hidden curriculum, comprising the unwritten, unofficial, and unintended aspects of learning, can significantly impact students' professional development.

The hidden curriculum can have both **positive and negative** effects.

Positive aspects highlighted in the texts include:

- **Development of critical thinking skills:** The hidden curriculum can challenge students to think critically and make independent decisions, fostering a deeper understanding of their field.
- **Lifelong learning:** Exposure to the unwritten rules and expectations of the profession can encourage students to adopt a mindset of continuous learning and adaptation.
- **Cultural awareness:** The hidden curriculum can expose students to diverse perspectives and cultural norms, promoting cultural competence and understanding.
- **Professional socialization:** Interacting with faculty, peers, and patients within the clinical environment can help students develop their professional identity and learn the norms and values of their profession.
- **Linking theory and practice:** The hidden curriculum can bridge the gap between theoretical knowledge and practical application, allowing students to see how classroom concepts translate into real-world scenarios.

Negative aspects of the hidden curriculum include:

- **Reinforcement of negative behaviors:** Unprofessional conduct or unethical practices observed in the clinical setting can be inadvertently learned and adopted by students.
- **Suppression of innovation:** A rigid hierarchy or emphasis on conformity can stifle creativity and discourage students from questioning the status quo.
- **Learner maladjustment and social isolation:** The competitive nature of some educational environments can lead to feelings of isolation and hinder collaboration among students.
- **Student dependence on faculty:** An overreliance on faculty guidance can limit students' autonomy and self-directed learning.
- **Influence on professional identity:** Negative experiences or role models can negatively impact students' professional identity formation and self-esteem.

The impact of the hidden curriculum depends on various factors, including the specific educational context, the individual student's experiences, and the prevailing culture within the institution. It is crucial to recognize and address both the positive and negative aspects of the hidden curriculum to ensure a well-rounded and supportive learning experience for students.

Implementing an Innovative Curriculum for "Immunology of Infectious Diseases"

In an effort to enhance student engagement and learning outcomes in the "Immunology of Infectious Diseases" course for third-year medical students, my research supervisor, A.S. Babayeva, and I initiated a curriculum redesign experiment. Traditional teaching methods, often characterized by passive learning, were replaced with a more active and student-centered approach.

This experiment, implemented across all third-year student groups enrolled in the "Immunology of Infectious Diseases" course, began with a five-week pilot and will continue throughout the 2024-2025 academic year. The redesigned curriculum incorporates Kern's Cycle for curriculum planning, the SPICES model of medical education, and curriculum mapping.

Course Description:

This course provides a comprehensive overview of the immune system's role in combating infectious diseases. Students explore the complex interplay between host defenses and pathogens, examining the immune mechanisms involved in recognizing, controlling, and eliminating infections. The course covers both fundamental immunology principles and their application to specific infectious diseases.

Learning Outcomes:

Upon successful completion of this course, students will be able to:

- Explain the fundamental principles of innate and adaptive immunity.
- Describe the immune response to various types of pathogens (bacteria, viruses, fungi, parasites).
- Analyze the mechanisms of immune evasion employed by pathogens.
- Evaluate the role of the immune system in both protection against and pathogenesis of infectious diseases.
- Apply immunological concepts to the diagnosis, treatment, and prevention of infectious diseases.
- Interpret and critically evaluate scientific literature on immunology and infectious diseases.

Course Outline:

- **Module 1: Fundamentals of Immunology**
 - Innate Immunity

- Barriers to infection (skin, mucous membranes)
- Cellular components (neutrophils, macrophages, NK cells)
- Complement system
- Inflammation
 - Adaptive Immunity
- Humoral immunity (B cells, antibodies)
- Cell-mediated immunity (T cells, MHC molecules)
- Immunological memory
- **Module 2: Immune Response to Infectious Agents**
 - Bacterial Infections
 - Viral Infections
 - Fungal Infections
 - Parasitic Infections
- **Module 3: Immune Evasion and Pathogenesis**
 - Mechanisms of immune evasion
 - Antigenic variation
 - Immunosuppression
 - Molecular mimicry
 - Immunopathology
 - Hypersensitivity reactions
 - Autoimmunity
 - Immune-mediated tissue damage
- **Module 4: Clinical Immunology of Infectious Diseases**
 - Immunodiagnostics
 - Serological tests (ELISA, Western blot)
 - Cellular assays (flow cytometry, ELISPOT)
 - Immunotherapy
 - Vaccines
 - Monoclonal antibodies
 - Immunomodulatory drugs
 - Immunization strategies
 - Herd immunity
 - Vaccine development

Assessment:

Student assessment will be conducted through quizzes, class participation, and case study presentations.

Instructional Methods:

To foster active learning, the course employs a non-traditional approach. Students are divided into small groups to discuss and present assigned themes creatively. Following the presentations, students engage in clinical case analysis and problem-solving activities.

In conclusion, curriculum development is a dynamic and iterative process that requires careful planning, implementation, and evaluation. By incorporating Kern's cycle, curriculum mapping, and a variety of educational strategies, medical schools can create effective and engaging learning experiences that meet the needs of students and the demands of the healthcare profession. Additionally, recognizing and addressing the hidden curriculum is essential to ensure a well-rounded and supportive learning environment that fosters professional development and ethical practice. The ongoing integration of innovative approaches and best practices in curriculum development will play a crucial role in shaping the future of medical education and producing competent and compassionate physicians.

References

- 1) [curriculum development - Search Results - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 2) [Strategies to improve hidden curriculum in nursing and medical education: a scoping review - PMC \(nih.gov\)](#)
- 3) [Do we need a core curriculum for medical students? A scoping review - PMC \(nih.gov\)](#)
- 4) [ABC of learning and teaching in medicine: Curriculum design - PMC \(nih.gov\)](#)
- 5) [Curriculum mapping as a tool to facilitate curriculum development: a new School of Medicine experience | BMC Medical Education | Full Text \(biomedcentral.com\)](#)
- 6) [Application of Kern's Six-step approach to curriculum development by global health residents - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 7) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31829208/>
- 8) [Simulation-based curriculum development: lessons learnt in Global Health education - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 9) [The Berlin reformed curriculum in undergraduate medical education: a retrospective of the development history, principles, and termination - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 10) [Five Key Articles on Curriculum Development for Graduate Medical Educators - PubMed \(nih.gov\)](#)

- 11) [Digital health competencies in medical school education: a scoping review and Delphi method study - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 12) [A Community-engaged Curriculum at Alpert Medical School: Centering Patient Communities in Medical Education - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 13) [Training needs and curriculum of continuing medical education among general practitioners in Tibet, China: A cross-sectional survey - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 14) [Applying Kern's Model to the Development and Evaluation of Medical Student Well-Being Programs - PubMed \(nih.gov\)](#)
- 15) [Evaluating competency-based medical education: a systematized review of current practices - PubMed \(nih.gov\)](#)

ӨОЖ 579.23

Оралбек Н.С.¹, Полатбекова Ш.Т.², Садыбек Ұ.Ә.²

¹ Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан

² «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

МИКРОБИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ВИРУСОЛОГИЯ САБАҒЫНДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Бұл мақалада микробиология және вирусология пәндерінде сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолданудың тиімділігі қарастырылады. Сын тұрғысынан ойлау білім алушы Білім алушылардың ақпаратты терең түсінуіне, ғылыми мәселелерді талдауына және практикалық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мақалада сын тұрғысынан ойлаудың ерекшеліктері, оның білім беру процесіндегі рөлі және микробиология мен вирусология сабақтарындағы тиімділігі зерттеледі.

Түйін сөздер: *сын тұрғысынан ойлау, микробиология, вирусология, білім беру технологиялары, практикалық дағдылар*

Оралбек Н.С.¹, Полатбекова Ш.Т.², Садыбек У.А.²

¹ Южно-Казахстанского педагогического университета имени О. Жанибекова, г. Шымкент, Республика Казахстан

² АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», г. Шымкент, Республика
Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ МИКРОБИОЛОГИИ И ВИРУСОЛОГИИ

Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность применения технологии критического мышления на занятиях по микробиологии и вирусологии. Критическое мышление способствует глубокому пониманию информации студентами, анализу научных вопросов и развитию практических навыков. В статье исследуются особенности критического мышления, его роль в образовательном процессе и эффективность в преподавании микробиологии и вирусологии.

Ключевые слова: критическое мышление, микробиология, вирусология, образовательные технологии, практические навыки.

Oralbek N.S.¹, Polatbekova Sh.T.², Sadybek U.A.²

¹ South-Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibekov, Shymkent,
Kazakhstan

² South Kazakhstan Medical Academy, Shymkent, Kazakhstan

EFFECTIVENESS OF USING TECHNOLOGY CRITICAL THINKING IN LESSONS OF MICROBIOLOGY AND VIROLOGY

Abstract

This article examines the effectiveness of applying critical thinking technology in microbiology and virology courses. Critical thinking enhances students' deep understanding of information, analysis of scientific issues, and development of practical skills. The article explores the characteristics of critical thinking, its role in the educational process, and its effectiveness in teaching microbiology and virology.

Key words: critical thinking, microbiology, virology, educational technologies, practical skills.

Кіріспе

Сын тұрғысынан ойлау — білім алушылардың ақпаратты терең түсінуін, талдауын және өз пікірін негіздей отырып қорытынды жасауын талап ететін әдіс. Бұл әдіс, әсіресе,

медицина саласында, атап айтқанда, микробиология және вирусология пәндерінде ерекше маңызды. Себебі бұл пәндер микроорганизмдердің құрылымы, қызметі және олардың ауру тудырушы қасиеттері туралы терең білімді қажет етеді. Бұл мақалада микробиология және вирусология сабағында сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолданудың тиімділігі қарастырылады [1].

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының ерекшеліктері. Сын тұрғысынан ойлау — білім алушылардың ойлау қабілетін дамытуға бағытталған әдіс. Бұл әдіс келесідей компоненттерден тұрады:

1. Ақпаратты талдау және бағалау.
2. Альтернативті көзқарастарды қарастыру.
3. Шешім қабылдау немесе қорытынды жасау.
4. Өз пікірін дәлелдеу және қорғау.

Микробиология және вирусология пәндерінде бұл әдісті қолдану білім алушыларға теориялық білімді тәжірибемен байланыстыра отырып, күрделі ғылыми мәселелерді терең түсінуге мүмкіндік береді.

Микробиология мен вирусологиядағы сын тұрғысынан ойлаудың маңызы. Микробиология және вирусология — күрделі пәндер, олар ауру тудыратын микроорганизмдер мен вирустардың құрылымын, метаболизмін, таралу механизмдерін зерттейді. Осы пәндерді оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу процесін тиімді етеді:

- **Мәліметтерді саралау:** Микробиология пәнінде көптеген микроорганизмдердің морфологиясы мен патогендігі бір-біріне ұқсас болуы мүмкін. Сын тұрғысынан ойлау арқылы білім алушылар әр микроорганизмнің ерекшелігін талдап, олардың әсер ету механизмдерін түсіне алады [2].

- **Клиникалық ойлау:** Вирусологияда вирустардың адам ағзасына әсері мен олардан туындайтын ауруларды талдау өте маңызды. Білім алушылар түрлі вирустардың инфекциялық қасиеттерін сын тұрғысынан ойлау әдісі арқылы зерттеп, нақты вирустық аурулардың клиникалық көріністерін тереңірек түсінеді [1].

Сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолданудың артықшылықтары. Микробиология мен вирусология сабақтарында сын тұрғысынан ойлауды қолдану бірнеше артықшылықтарға ие:

1. **Белсенді оқу процесі:** Білім алушылар тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны талдап, нақты қорытындылар жасайды. Бұл оқыту процесін белсенді және интерактивті етеді.

2. **Топтық жұмыс және пікірталас:** Сын тұрғысынан ойлау әдісінде білім алушылар бір-бірімен пікір алмасып, ортақ шешім қабылдауға үйренеді. Бұл олардың командалық жұмыс дағдыларын дамытады [3].

3. **Теория мен тәжірибенің байланысы:** Микробиология мен вирусологиядағы теориялық білімді клиникалық жағдайларға байланыстыра отырып, білім алушылар тәжірибелік шешімдер қабылдайды.

4. **Жеке көзқарас пен шығармашылық:** Білім алушылар өз идеяларын еркін түрде ұсынуға мүмкіндік алады. Бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Қорытынды. Сын тұрғысынан ойлау технологиясын микробиология және вирусология сабақтарында қолдану білім алушылардың ақпаратты терең түсінуіне, талдау қабілетін арттыруға және ғылыми мәселелерге шығармашылықпен қарауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс білім сапасын жақсартып, болашақ мамандарды даярлауда маңызды рөл атқарады. Білім алушылардың микроорганизмдер мен вирустар туралы білімдері сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану арқылы тереңірек болады, ал бұл өз кезегінде олардың практикалық дағдыларының дамуына ықпал етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Facione, P. A. (2015). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Measured Reasons.
2. Paul, R., & Elder, L. (2014). *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Professional and Personal Life*. Pearson.
3. Ennis, R. H. (2011). *Critical Thinking: A Streamlined Conception*. *Teaching Philosophy*, 34(3), 244-253.

ӘОЖ 304.5

Сейтханова Б.Т., Полатбекова Ш.Т., Садыбек Ұ.Ә.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

**БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ОНЫҢ МЕДИЦИНАЛЫҚ
БІЛІМГЕ ӘСЕРІ: ЖАҢА ЗЕРТТЕУЛЕРГЕ ШОЛУ ЖӘНЕ ОНЫ ҚОЛДАНУ**

Аңдатпа

Бұл мақалада білім беру технологияларының медициналық білімге, әсіресе микробиология пәніне әсері қарастырылады. Мақалада жаңа зерттеулерге иолу жасалып, виртуалды зертханалар, симуляция технологиялары және онлайн платформалар сияқты білім беру құралдарының қолданылу мүмкіндіктері талқыланады. Олардың білім алушылардың білім сапасына және практикалық дағдыларын дамытуға ықпалы ерекше. Сондай-ақ, технологиялардың экономикалық тиімділігі де қарастырылады.

Түйін сөздер: білім беру технологиялары, медициналық білім, микробиология, виртуалды зертханалар, симуляция.

Сейтханова Б.Т., Полатбекова Ш.Т., Садыбек У.А.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

**ИССЛЕДОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА
МЕДИЦИНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ОБЗОР НОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ И
ПРИМЕНЕНИЕ**

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние образовательных технологий на медицинское образование, в частности на предмет микробиологии. Делается обзор современных исследований и обсуждаются возможности применения таких образовательных инструментов, как виртуальные лаборатории, технологии симуляции и онлайн-платформы. Особое внимание уделяется их влиянию на качество обучения білім алушыов и развитие практических навыков. Также рассматривается экономическая эффективность этих технологий.

Ключевые слова: образовательные технологии, медицинское образование, микробиология, виртуальные лаборатории, симуляция.

Seytkhanova B.T., Polatbekova Sh.T., Sadybek U.A.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

**A STUDY OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON
MEDICAL EDUCATION: A REVIEW OF NEW RESEARCH AND APPLICATION**

Abstract

This article examines the impact of educational technologies on medical education, particularly in the context of microbiology. A review of recent studies is provided, and the potential use of educational tools such as virtual laboratories, simulation technologies, and online platforms is discussed. Special attention is given to their influence on student learning outcomes and the development of practical skills. The economic efficiency of these technologies is also considered.

Key words: educational technologies, medical education, microbiology, virtual laboratories, simulation.

Kіріспе

Қазіргі заманда білім беру технологиялары, әсіресе медициналық білім саласында қарқынды дамып келеді. Медицина мамандарын дайындау сапасын арттыру, оларға қажетті тәжірибелік дағдыларды меңгерту және ғылыми зерттеулер жүргізу барысында цифрлық технологиялар, онлайн-платформалар мен виртуалды оқу құралдары маңызды рөл атқарады. Бұл мақалада білім беру технологияларының заманауи түрлері зерттеліп, олардың медициналық білімге, оның ішінде микробиология пәніне тигізетін әсері қарастырылады [1].

1. Білім беру технологияларының түрлері. Білім беру технологиялары дегеніміз — оқыту процесін жақсарту мақсатында пайдаланылатын құралдар мен әдістер жиынтығы. Олардың негізгі түрлеріне мыналар жатады:

- **Онлайн-платформалар:** Coursera, edX сияқты платформалар медицина білім алушыларыне өз бетінше оқып, емтиханға дайындалуға мүмкіндік береді [3].
- **Симуляция технологиялары:** Виртуалды зертханалар мен симуляциялық орталықтар арқылы білім алушылар күрделі тәжірибелерді қауіпсіз орындап, практикалық дағдыларын дамыта алады [2].
- **Мобильді қосымшалар:** Микробиологияға арналған арнайы қосымшалар (мысалы, Micromedex, PathXL) білім алушыларге патогендерді зерттеп, микроорганизмдердің әсерін түсінуге көмектеседі [1].
- **Виртуалды және кеңейтілген шындық (VR/AR):** Бұл технологиялар анатомиялық құрылымдарды, инфекциялық агенттердің жасушаларға әсер ету механизмдерін зерттеуге мүмкіндік береді [4].

2. Білім беру технологияларының медициналық білімге әсері. Медицина саласында оқытуда білім беру технологиялары маңызды рөл атқарады. Олар білім алушылардың білім сапасын арттыруға ықпал етіп, оқыту процесін жеңілдетеді:

- **Ақпаратқа қолжетімділік:** Онлайн-курстар арқылы білім алушылар кез келген уақытта және кез келген жерде қажетті ақпаратқа қол жеткізе алады [3].

- **Клиникалық дағдыларды дамыту:** Симуляциялық орталықтар білім алушыларға нақты науқастармен жұмыс жасамай тұрып, клиникалық дағдыларды үйренуге мүмкіндік береді [2].

- **Жеке оқыту жолы:** Әрбір білім алушы өз қарқынымен оқи алады, бұл оқыту сапасын жақсартады [1].

3. Микробиология пәні аясында қолданылуы. Микробиология – медицина білім алушылары үшін өте маңызды пәндердің бірі. Ол микроорганизмдердің құрылымын, патогендігін, дәрілік заттарға төзімділігін зерттейді. Осы салада білім беру технологияларын қолдану оқу сапасын айтарлықтай жақсартады:

- **Виртуалды зертханалар:** Микробиологиялық зерттеулер жүргізу кезінде, әсіресе қауіпті микроорганизмдермен жұмыс істегенде, виртуалды зертханалар білім алушыларға тәжірибелік дағдыларды үйретуде қауіпсіз және тиімді тәсіл болып табылады [4].

- **Деректерді талдау:** Микробиологияда жиі қолданылатын биоинформатика құралдары мен жасанды интеллект негізінде жұмыс істейтін платформалар білім алушыларға микроорганизмдер геномдарын зерттеуге және эпидемиологиялық мәліметтерді талдауға мүмкіндік береді [1].

- **Электрондық микроскопия құралдары:** Білім алушыларға бактериялар мен вирустардың ультрақұрылымын көрнекі түрде көрсететін интерактивті құралдар арқылы микроорганизмдерді тереңірек зерттеуге болады [4].

4. Білім беру технологияларының экономикалық әсері. Цифрлық білім беру технологияларының енгізілуі медициналық оқу орындары үшін экономикалық тұрғыдан тиімді болуы мүмкін:

- **Оқыту шығындарын азайту:** Қағаз, оқулықтар, зертханалық материалдар секілді дәстүрлі шығындарды азайтып, білім беру процестерін цифрландыру арқылы бюджетті үнемдеуге болады [5].

- **Жалпы қолжетімділік:** Онлайн курстар мен симуляцияларды пайдалану, шетелдік әдебиеттер мен материалдарды оңай қолжетімді етіп, білім алушылардың жалпы білім деңгейін көтереді [1].

- **Инвестициялар:** Симуляциялық орталықтар мен виртуалды зертханаларға алғашқы инвестициялар қажет болғанымен, ұзақ мерзімді перспективада олар білім сапасын арттырып, қаржыны үнемдеуге мүмкіндік береді [5].

Қорытынды. Білім беру технологиялары медициналық білім беру процесінде маңызды рөл атқарады, әсіресе микробиология пәні аясында оларды қолдану оқу процесін жеңілдетіп,

білім алушылардың тәжірибелік дағдыларын дамытуға зор ықпал етеді. Жаңа зерттеулер мен инновациялық әдістер арқылы медицина білім алушылары болашақта жоғары білікті маман болуға мүмкіндік алады. Экономикалық тұрғыдан алғанда, білім беру технологияларын тиімді қолдану оқыту шығындарын азайтуға және білім беру жүйесін оңтайландыруға ықпал етеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. White, G., & Fantin, P. (2021). *Innovative Medical Education: Adopting Technology for Better Outcomes*. Academic Medicine Press.
2. Cook, D. A., & Hatala, R. (2020). Simulation in Medical Education: A Review and Best Evidence Synthesis. *Advances in Medical Education and Practice*, 11, 85-94.
3. Ruiz, J. G., Mintzer, M. J., & Leipzig, R. M. (2022). The Impact of E-Learning in Medical Education. *Academic Medicine*, 81(3), 207-212.
4. Fung, C. C., & Hwang, G. J. (2023). Virtual Laboratories in Medical Education: A Practical Approach. *Journal of Medical Education*, 15(2), 112-120.
5. Lynch, C., & Shepherd, A. (2019). Economic Perspectives on Medical Education Technology Adoption. *Health Economics Review*, 14(4), 327-335.

Секция «Вопросы организации воспитательной и социальной работы в вузе»

УДК 32.748

Серікбай Ж., Маликов. М.М.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент. Қазақстан

**ЖОО-ДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАРДЫ
ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Аңдатпа

Бұл мақала жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастырудың өзекті мәселелерін қарастырады. Білім беру процесі тек академиялық білім берумен шектелмей, сонымен қатар студенттердің жан-жақты дамуына ықпал ететін тәрбиелік және әлеуметтік бағыттағы жұмыстарды қамтуы тиіс. Мақалада тәрбие жұмыстарының мақсаты, әдістері мен құралдары талданып, ЖОО-да әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастырудың маңыздылығы қарастырылады. Сондай-ақ, бұл жұмыстарды тиімді жүзеге асыруға кедергі келтіретін негізгі мәселелер және оларды шешу жолдары ұсынылады.

Түйін сөздер: Тәрбие жұмысы, әлеуметтік жұмыс, жоғары оқу орны, студенттерді тәрбиелеу, білім беру, тәрбие әдістері, әлеуметтік мәселелер, жастарды дамыту.

Серикбай Ж., Маликов. М.М.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

**ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ
РАБОТЫ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Аннотация

В данной статье рассматриваются актуальные проблемы организации воспитательной и социальной работы в высших учебных заведениях. Образовательный процесс не должен ограничиваться только академическим обучением, но также должен включать мероприятия, способствующие всестороннему развитию студентов через

воспитательные и социальные инициативы. В статье анализируются цели, методы и инструменты воспитательной работы, подчеркивается важность организации социальных программ в вузах. Также обсуждаются основные проблемы, препятствующие эффективной реализации этих мероприятий, и предлагаются пути их решения.

Ключевые слова: *Воспитательная работа, социальная работа, высшее учебное заведение, воспитание студентов, образование, методы воспитания, социальные проблемы, развитие молодежи.*

Serikbay Zh., Malikov M.M.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

ISSUES OF ORGANIZING EDUCATIONAL AND SOCIAL WORK IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract

This article addresses the pressing issues of organizing educational and social work in higher education institutions. The educational process should not be limited to academic learning but should also encompass activities that promote the holistic development of students through educational and social initiatives. The article examines the goals, methods, and tools of educational work, highlighting the importance of organizing social programs in universities. In addition, the article discusses the main challenges that hinder the effective implementation of these activities and suggests solutions for overcoming them.

Keywords: *Educational work, social work, higher education institution, student upbringing, education, educational methods, social issues, youth development.*

Зерттеудің мақсаты: Жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастырудың тиімді әдістерін анықтау және талдау. Сондай-ақ, білім беру үдерісінде тәрбие жұмыстарын жүргізудің заманауи тәсілдерін, әлеуметтік қолдау жүйелерін енгізу арқылы студенттердің тұлғалық және кәсіби дамуына ықпал ету. Зерттеу барысында жоғары білім беру мекемелеріндегі тәрбие және әлеуметтік қызметтердің тиімділігін арттыру жолдарын айқындау және оларды жүзеге асыруға кедергі болатын мәселелерді анықтау мақсат етіледі.

Зерттеудің өзектілігі: Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде тек академиялық біліммен шектелмей, студенттердің жан-жақты тұлғалық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ету

қажеттілігі артып келеді. Жоғары оқу орындарында тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастыру – болашақ мамандарды тек кәсіби тұрғыдан ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік жауапкершілікті, азаматтық позицияны және құндылықтық бағдарларды қалыптастыру үшін маңызды. Студенттер арасындағы әлеуметтік мәселелердің, психологиялық қиындықтардың көбеюі, олардың қоғамдық өмірге бейімделу деңгейінің төмендеуі осы зерттеудің өзектілігін күшейтеді. Жоғары оқу орындарының әлеуметтік-педагогикалық қызметтерін жетілдіру – білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі ретінде қоғамның әлеуметтік сұраныстарына жауап береді. Жоғары оқу орындарындағы тәрбие жұмысы мен әлеуметтік-педагогикалық үдерістерді тиімді ұйымдастыру бүгінгі білім беру жүйесінде өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Бұл зерттеу жоғары білім беру мекемелерінде студенттердің әлеуметтенуі, олардың тұлғалық дамуы және құндылықтық бағдарларын қалыптастыруға бағытталған тәрбие жұмыстарының маңыздылығын ашып көрсетеді. Сонымен қатар, инновациялық технологиялар мен әдістемелерді пайдалана отырып, тәрбие жұмыстарының тиімділігін арттыру, студенттердің әлеуметтік қолдау жүйелерін жетілдіру арқылы олардың оқу процесіне, қоғам өміріне белсенді араласуын қамтамасыз ету мәселелері қарастырылады.

Жоғары білім беру жүйесінде студенттерді оқыту мен тәрбиелеу үдерісі қатар жүргізілуі тиіс маңызды бағыттар болып табылады. Тек кәсіби біліммен шектелмей, студенттерді жан-жақты тұлға ретінде қалыптастыру, олардың әлеуметтік жауапкершілігін, азаматтық ұстанымын дамыту – қоғамның алға қойған негізгі мақсаттарының бірі. Бұл тұрғыда, жоғары оқу орындарындағы тәрбие жұмыстары мен әлеуметтік-педагогикалық қызметтердің рөлі ерекше. Бүгінгі таңда студенттердің тұлғалық дамуына ықпал ету және олардың әлеуметтенуін қамтамасыз ету тек қана оқыту әдістемелеріне ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік қолдау жүйесіне де байланысты.

Студенттер арасындағы психологиялық, әлеуметтік мәселелердің артуы, олардың білім алу мен қоғамдағы орнына бейімделуінің қиындауы білім беру мекемелеріне жаңа міндеттер жүктейді. Сондықтан, жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастырудың тиімділігін арттыру, оны қазіргі заман талаптарына сай жетілдіру мәселелері өзекті болып отыр. Бұл үдерісте инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу, студенттерге жан-жақты қолдау көрсету жүйесін дамыту маңызды орын алады. Жоғары білім беру саласында әлеуметтік қызметтердің тиімділігі тек студенттердің оқу жетістіктеріне ғана емес, олардың қоғамдық өмірге, кәсіби қызметке дайын болуына да тікелей әсер етеді.

Осыған байланысты, тәрбие мен әлеуметтік-педагогикалық үдерістерді ұйымдастырудың ғылыми негізделген тәсілдерін зерттеу, оның тиімділігін арттыру жолдарын анықтау және оларды практикада іске асыру мәселелері зерттеу пәні ретінде алынады. Бұл зерттеу жоғары оқу орындарында тәрбие жұмыстарының заманауи әдістемелерін талдауға және оларды жүзеге асырудағы кедергілерді анықтауға бағытталған.

Әлеуметтік жобалар жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстардың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Мұндай жобалар студенттерді қоғам өміріне белсенді араластыруға, олардың әлеуметтік жауапкершілігін арттыруға және тұлғалық дамуына ықпал етеді. Әлеуметтік жобалар арқылы студенттер өздерінің азаматтық ұстанымдарын көрсетіп, түрлі әлеуметтік мәселелерді шешуге үлес қосады.

Әлеуметтік жобалар студенттерге қоғамдық қызметке белсенді қатысу, қайырымдылық іс-шараларды ұйымдастыру, қоршаған ортаға қамқорлық жасау сияқты бағыттарды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мұндай жобалар жастардың әлеуметтік белсенділігін дамытып қана қоймай, олардың көшбасшылық қабілеттерін, ұжымдық жұмыс дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Сонымен қатар, әлеуметтік жобалар студенттерді өзекті мәселелерді зерттеп, оларды шешу жолдарын ұсынуға үйретеді.

ЖОО-дағы әлеуметтік жобалардың мысалдары ретінде экологиялық акциялар, волонтерлік бағдарламалар, мүгедек жандарға көмек көрсету, балалар үйлеріне қолдау көрсету сияқты бастамаларды атауға болады. Мұндай жобалар студенттердің әлеуметтік жағынан саналы азамат болып қалыптасуына және қоғам игілігі үшін нақты әрекеттер жасауына мүмкіндік береді.

Жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастыру қазіргі білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл қызметтердің мақсаты – болашақ мамандарды тек кәсіби тұрғыдан дайындау ғана емес, сонымен қатар олардың тұлғалық, әлеуметтік және рухани дамуын қамтамасыз ету. ЖОО-дағы тәрбие жұмыстары студенттердің оқу үлгеріміне, әлеуметтенуіне, сондай-ақ қоғамдағы орнын табуына тікелей әсер етеді. Тәрбие жұмыстарының негізгі бағыттары: студенттердің патриоттық сезімін, азаматтық жауапкершілігін қалыптастыру, олардың мәдени және рухани дамуын қолдау, студенттер арасында моральдық-этикалық құндылықтарды насихаттау болып табылады.

Әлеуметтік-педагогикалық үдерістер барысында студенттерге қажетті жағдайлар жасау, олардың оқыту және тұрмыстық мәселелерін шешуге жәрдемдесу – оқу орындарының маңызды міндеттерінің бірі. Бүгінгі таңда студенттердің психологиялық қолдауға мұқтаждығы, оқу үдерісіндегі стресстердің артуы, жастар арасындағы әлеуметтік

теңсіздіктер олардың білім алуына кері әсерін тигізуде. Сондықтан, жоғары оқу орындарында әлеуметтік қолдау жүйесін құру және дамыту өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Мұндай жүйелер студенттердің білім алуға қолжетімділігін арттырып, оларға қажетті ресурстар мен көмекті уақытылы ұсынуға мүмкіндік береді.

Тәрбие жұмыстарының тиімділігі көп жағдайда заманауи әдіс-тәсілдерді қолдануға байланысты. Инновациялық технологияларды пайдалану, соның ішінде ақпараттық-коммуникациялық құралдарды енгізу студенттермен жұмыс жүргізудің тиімділігін арттырады. Студенттерге интерактивті әдістер арқылы білім беру және олардың әлеуметтік белсенділігін арттыру мақсатында түрлі іс-шараларды ұйымдастыру маңызды. Мұндай әдістер студенттерді тек тыңдаушы ретінде емес, оқу үдерісіне белсенді қатысушы ретінде дамытуға ықпал етеді.

Жоғары оқу орындарында тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастыруда кездесетін негізгі мәселелердің бірі – олардың формальды сипатта жүргізілуі. Студенттерге арналған іс-шаралар көбінесе стандартты бағдарламалар шеңберінде өткізіліп, олардың шынайы қызығушылығы мен қажеттіліктерін ескермейді. Бұл жағдай тәрбие жұмыстарының тиімділігін төмендетеді және студенттердің оған белсенді қатысуына кері әсерін тигізеді. Осыған байланысты, тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда студенттік ұйымдар мен жастар қозғалыстарын қолдау, оларға еркіндік беру арқылы студенттердің өзін-өзі басқару үдерісін дамыту қажет.

Әлеуметтік қызметтерді ұйымдастыруда студенттердің білім алуына қажетті жағдай жасау үшін тек материалдық ресурстармен шектелмей, олардың психологиялық және әлеуметтік қолдауын күшейтуге көңіл бөлінуі тиіс. Студенттердің жеке проблемаларын шешуге бағытталған психологиялық қолдау қызметтері оқу орындарында кеңінен қолданылуы қажет. Сонымен қатар, студенттерге арналған әлеуметтік жобаларды іске асыру, оларды қоғамдық және қайырымдылық қызметтерге тарту – тұлғаның жан-жақты дамуына ықпал ететін негізгі құралдардың бірі.

Әлеуметтік позиция мен құндылықтық бағдарларды қалыптастыру – тұлғаның қоғамдағы орнын анықтайтын және оның әлеуметтік өмірге белсенді қатысуын қамтамасыз ететін маңызды үдеріс. Әлеуметтік позиция адамның қоғамдық қатынастардағы ұстанымын білдірсе, құндылықтық бағдарлар оның өмірдегі мақсаттарын, ұстанымдарын және мінез-құлық нормаларын айқындайды. Бұл ұғымдар жоғары оқу орындарындағы тәрбие жұмыстарының негізгі бағыттарының бірі ретінде қарастырылады, себебі жастардың әлеуметтену үдерісінде олардың әлеуметтік және рухани дамуы шешуші рөл атқарады.

Әлеуметтік позицияны қалыптастыру студенттердің өз құқықтары мен міндеттерін түсініп, қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінуіне ықпал етеді. Жастар өздерінің азаматтық ұстанымдарын қалыптастырып, мемлекет пен қоғам өміріне белсенді түрде араласуы қажет. Бұл үдеріс барысында патриотизм, азаматтық жауапкершілік, этика және моральдық нормалар секілді құндылықтар маңызды орын алады. Студенттер өздерінің әлеуметтік рөлдерін дұрыс түсініп, оларды тиімді жүзеге асыруға бағытталуы тиіс.

Құндылықтық бағдарлар адам өміріндегі маңызды құндылықтарды тандауға және оларды сақтауға бағытталған. Жастар арасында жоғары құндылықтық бағдарларды қалыптастыру тұлғаның рухани-адамгершілік дамуын қамтамасыз етіп, оның қоғамда дұрыс шешімдер қабылдауына ықпал етеді. Мұндай құндылықтарға адалдық, еңбексүйгіштік, әділдік, сыйластық және жауапкершілік жатады. Оларды жоғары оқу орындарында қалыптастыру қоғамда саналы және жауапты азаматтарды тәрбиелеу үшін қажет.

Жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстар арқылы әлеуметтік позиция мен құндылықтық бағдарларды дұрыс қалыптастыру – жастардың тұлғалық дамуының маңызды кезеңі. Бұл үдерістің тиімді жүзеге асырылуы олардың болашақта өз әлеуетін толықтай ашып, қоғамның белсенді мүшесі ретінде дамуына мүмкіндік береді.

21 ғасырдағы жастардың тек біліммен шектелмеуі – уақыт талабына сай келетін маңызды қағида. Қазіргі заманда еңбек нарығы мен қоғам тек академиялық білімге сүйенбейді, ол тұлғаның жан-жақты дамуын талап етеді. Жастарға кәсіби дағдылардан бөлек, коммуникативтік қабілет, сыни ойлау, креативтілік және эмоционалдық интеллект қажет. Бұл қасиеттер оларға тез өзгеретін әлемде өз орындарын табуға және өмірлік мақсаттарына жетуге көмектеседі.

Сонымен қатар, қоғамның түрлі мәселелерін шешуде белсенділік таныту, еріктілікке қатысу және әлеуметтік жауапкершілік сезімін дамыту жастар үшін аса маңызды. Тек академиялық білім алып қана қоймай, қоғамға қызмет етіп, өз қабілеттерін ашу, көшбасшылыққа ұмтылу – 21 ғасырдағы жастардың өмірлік табысқа жетуінің басты жолдарының бірі.

жоғары оқу орындарындағы тәрбие және әлеуметтік жұмыстарды ұйымдастыру – қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс. Бұл жұмыстардың негізгі мақсаты – студенттердің тек академиялық біліммен шектелмей, олардың жан-жақты дамуына, азаматтық ұстанымдары мен әлеуметтік жауапкершілігінің қалыптасуына ықпал ету. Жастардың рухани-адамгершілік құндылықтарын дамыту, қоғамдағы белсенділігін арттыру, патриотизмге тәрбиелеу сияқты мәселелер бүгінгі таңда ерекше өзектілікке ие.

ЖОО-дағы тәрбие жұмыстары мен әлеуметтік жобалар студенттерге өз әлеуетін ашуға, көшбасшылық қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ қоғамдағы әртүрлі әлеуметтік мәселелерді түсініп, оларды шешуге белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Әлеуметтік қолдау жүйесін жетілдіру арқылы студенттерге психологиялық, материалдық және моральдық қолдау көрсету олардың өмір сүру сапасын жақсартып, оқу үдерісінде туындайтын қиындықтарды жеңуге көмектеседі. Әлеуметтік жобалар мен волонтерлік қызметтерге қатысу студенттердің әлеуметтік жауапкершілігін арттырып, оларды қоғамға пайдалы істер жасауға ынталандырады.

Тәрбие және әлеуметтік жұмыстың тиімді ұйымдастырылуы – студенттердің тек білім алушы ретінде ғана емес, болашақта саналы азамат, жауапты маман ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді. Осы орайда, ЖОО-ларда тәрбиелік және әлеуметтік жұмыстарды дамытуға ерекше көңіл бөлінуі қажет, себебі бұл шаралар жастардың болашақта өз орнын тауып, қоғамға елеулі үлес қосуына ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Құдайбергенова, Н.Қ. Білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар. Алматы: «Білім» баспасы, 2022
2. Жұмабаев, М. Педагогика. Алматы: «Мектеп» баспасы, 2020.
3. Білім және ғылым министрлігі. Қазақстан Республикасының білім беру туралы заңдары, <http://edu.gov.kz>.
4. ҚР жоғары оқу орындарында тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру туралы, <https://egov.kz>, 2024
5. Ахметова, А. Қазақстандағы жоғары оқу орындарындағы тәрбие жұмыстарының ерекшеліктері, Жоғары білім журналы, №3, 2024

ӨОЖ 663.91

Сагинтай С.Қ. Бесбаев А.С.

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, Шымкент,
Қазақстан

**СТУДЕНТТІК ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ ҰЙЫМДАРЫНА ҚАТЫСУ АРҚЫЛЫ
ҚОҒАМДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК ПЕН АЗАМАТТЫҚ ҰСТАНЫМДЫ**

Аңдатпа

Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары – жастардың әлеуметтік белсенділігін арттыруда және азаматтық ұстанымдарын қалыптастыруда ерекше рөл атқаратын маңызды платформа. Бұл ұйымдар студенттерге өз пікірлерін білдіруге, идеяларын жүзеге асыруға және қоғамдағы мәселелерді талқылауға мүмкіндік береді. Студенттер өзара ынтымақтастықта бола отырып, қоғамдағы проблемаларды шешу жолдарын бірге іздейді. Бұл процесс жастардың жауапкершілік сезімін арттыруда маңызды орын алады.

Түйін сөздер: *Ұйымдар, студенттік өзін-өзі басқару, жауапкершілік, белсенділік.*

Сагинтай С. К. Бесбаев А. С.

Южно-Казахстанский государственный университет им. М. Ауэзова, Шымкент,
Казахстан

**ОБЩЕСТВЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И ГРАЖДАНСКОЙ ПОЗИЦИИ
ЧЕРЕЗ УЧАСТИЕ В ОРГАНИЗАЦИЯХ СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ**

Аннотация

Организации студенческого самоуправления являются важной площадкой, играющей особую роль в повышении социальной активности молодежи и формировании ее гражданских установок. Эти организации позволяют студентам выражать свое мнение, реализовывать свои идеи и обсуждать проблемы общества. Студенты сотрудничают друг с другом и ищут пути решения проблем в обществе. Этот процесс играет важную роль в повышении чувства ответственности молодых людей.

Ключевые слова: *Организации, студенческое самоуправление, ответственность, активность.*

Sagintai S. K. Besbayev A. S.

South Kazakhstan State University named after M. Auezov, Shymkent, Kazakhstan

PARTICIPATION IN STUDENT SELF-GOVERNMENT ORGANIZATIONS

Abstract

Student self-government organizations are an important platform that plays a special role in increasing the social activity of young people and forming their civic principles. These organizations allow students to express their opinions, implement their ideas, and discuss issues in

society. Students, working together, seek solutions to problems in society. This process plays an important role in increasing the sense of responsibility of young people.

Keywords: *Organizations, student self-government, responsibility, activity.*

Кіріспе

Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары көшбасшылық дағдыларды дамыту үшін тиімді орта болып табылады. Жастар ұйымдастыру, жоспарлау және басқару қабілеттерін меңгереді. Бұл дағдылар болашақта кәсіби өмірде де қажетті болады. Студенттер волонтерлік жұмыстарға қатысу арқылы әлеуметтік жауапкершілікті сезінеді. Олар қоғамның дамуына үлес қосуға ынталандырылады, бұл олардың азаматтық ұстанымдарын нығайтуда маңызды фактор болып табылады.

Азаматтық білім студенттер үшін өте маңызды. Олар өз құқықтары мен міндеттерін меңгеріп, қоғамдағы жағдайларды тереңірек талдай алады. Студенттік ұйымдарда пікірталастар мен форумдар өткізу жастардың өз көзқарастарын қорғауға көмектеседі. Пікірталастар барысында жастар қоғамдағы маңызды мәселелерді, мысалы, экология, білім беру, әлеуметтік әділеттілік, және гендерлік теңдік секілді тақырыптарды талқылайды. Бұл процесс олардың сыни ойлау қабілетін дамытуға үлкен ықпал етеді.

Студенттік ұйымдарда өткізілетін семинарлар мен тренингтер жастарға жаңа білім мен тәжірибе береді. Олар өздерінің идеяларын ортаға салып, пікірлерін тыңдай отырып, жаңа дағдыларды игереді. Тәжірибе алмасу жастар арасында ынтымақтастық пен сенімді нығайтады. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары жастарға қоғамдық белсенділікті дамытуда мүмкіндік береді. Олар қоғамның проблемаларын түсініп, оларға жауапкершілікпен қарауға үйретеді.

Студенттер белсенділік таныта отырып, қоғамның дамуына ықпал ете алады. Бұл жастардың азаматтық жауапкершілігін арттырады. Нәтижесінде, олардың пікірлері мен ұсыныстары қоғамда ескерілетін болады. Студенттік ұйымдарда жұмыс істеу жастардың кәсіптік дағдыларын дамытуға да көмектеседі. Олар коммуникация, келіссөз жүргізу, және командада жұмыс істеу дағдыларын игереді.

Студенттер үшін бұл дағдылар болашақта жұмысқа орналасуда маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар, ұйымдарға қатысу арқылы жастар әлеуметтік желілерін кеңейтіп, жаңа достар табады. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу – бұл жастардың қоғам алдындағы міндеттерін сезінуге ықпал етеді. Олар өздерінің дауысын естуге мүмкіндік алады. Әрбір студенттің қоғамдық өмірге қатысуы маңызды.

Бұл тек өз білімдерін тереңдетуге ғана емес, сонымен қатар қоғамға пайда келтіруге де мүмкіндік береді. Қоғамдық жауапкершілік жастардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді. Студенттік ұйымдарда қатысу жастардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Олар жаңа идеяларды ұсынып, инновациялық жобаларды жүзеге асыра алады. Бұл жастарды болашақта жауапты азаматтар ретінде тәрбиелейді.

Студенттердің қоғамға деген көзқарасы өзгереді. Олар тек өз қажеттіліктері мен мүдделерін емес, қоғамның әл-ауқатын да ескереді. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары жастарды әлеуметтік теңсіздіктерге қарсы тұруға тәрбиелейді. Олар белсенді азамат ретінде қоғамдағы өзгерістерге ықпал ету үшін қажетті дағдыларды алады. Мұндай ұйымдарға қатысу жастарды сыни тұрғыдан ойлауға, мәселені терең түсінуге үйретеді.

Осының нәтижесінде, олар өз пікірлерін айтуға, өзгерістерге қол жеткізуге дайын болады. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары азаматтық қоғамның негізі болып табылады. Олар жастарды белсенділікке, жауапкершілікке және азаматтық құндылықтарға тәрбиелейді. Бұл ұйымдар арқылы жастар саяси, экономикалық және әлеуметтік мәселелерге назар аударады. Олар қоғамдық пікірді қалыптастыруда белсенді рөл атқарады.

Студенттер өз пікірлерін білдіре отырып, қоғамның дамуына әсер етеді. Студенттік ұйымдар жастарды жауапкершілікке, ынтымақтастыққа және белсенділікке тәрбиелейді. Олар қоғамдағы өзгерістерге ықпал ету үшін қажетті дағдыларды игереді. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу жастардың өздерін қоғамның бір бөлігі ретінде сезінуіне мүмкіндік береді. Олар өздерінің білімдері мен дағдыларын қоғам игілігі үшін пайдалануға тырысады.

Студенттік ұйымдарға қатысу жастардың жеке және кәсіби дамуында маңызды рөл атқарады. Бұл тәжірибе оларға болашақта қоғамда белсенді рөл атқаруға мүмкіндік береді. Студенттер әлеуметтік жауапкершілікті сезіне отырып, өздерінің қоғам алдындағы міндеттерін түсінеді. Олар қоғамдағы әділетсіздіктерге қарсы тұрып, өз дауларын қорғауға дайын болады. Студенттік ұйымдар жастардың азаматтық белсенділігін арттырады.

Олар қоғамдық мәселелерге назар аударуды, оларды шешу жолдарын іздеуді үйретеді. Студенттердің қоғамға деген жауапкершілігі артқан сайын, олар өздерінің пікірлерін, ұсыныстарын ашық білдіруге дайын болады. Студенттік ұйымдар жастарға пікір алмасу, тәжірибе бөлісу, және идеяларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу – бұл жастардың өздерін жетілдіруге, өз пікірлерін білдіруге, және қоғамның дамуында белсенді рөл атқаруға көмектеседі.

Жастардың жауапкершілікті сезінуі, өз идеяларын жүзеге асыруы және азаматтық қоғамның белсенді мүшелері болып қалыптасуы – бұл ұйымдардың басты мақсаты. Осының арқасында студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары жастардың қоғамдық жауапкершілігін, азаматтық ұстанымын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Студенттік ұйымдар жастарды дамыту, тәрбиелеу, және қоғамға қосымша құн беруге бағытталған бірегей орта болып табылады.

Олар қоғамдық пікірді қалыптастыруда белсенді рөл атқара отырып, жастарды қоғамның дамуына атсалысуға шақырады. Студенттер өзін-өзі басқару ұйымдарында белсенді қатысу арқылы тек өздерінің жеке дамуына емес, сонымен қатар қоғамның дамуына да ықпал етеді. Бұл жастардың болашақта жауапты азаматтар болып қалыптасуына үлкен әсер етеді. Студенттік ұйымдардың тиімділігі олардың мүшелерінің әлеуметтік өмірге қатысуымен тікелей байланысты.

Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу жастардың қоғам алдындағы міндеттерін түсінуге, өзінің құқықтары мен жауапкершіліктерін сезінуге мүмкіндік береді. Олар өздерінің пікірлері мен ұсыныстарын қоғамның назарында ұстауға, сондай-ақ, әлеуметтік мәселелерді шешу үшін қажетті дағдыларды игеруге мүмкіндік алады. Жастар арасында қоғамдық жауапкершілікті нығайту, әлеуметтік әділеттілікке ұмтылу, және белсенді азамат ретінде қалыптасу – студенттік ұйымдардың басты міндеттері.

Бұдан бөлек, студенттік ұйымдар жастарды инновациялық идеяларды жүзеге асыруға, әлеуметтік жобаларды басқаруға және қоғамдық бастамаларды қолдауға мүмкіндік береді. Бұл тәжірибелер болашақта жастардың кәсіби өмірінде де маңызды рөл атқарады. Студенттер ұйымдарда жұмыс істей отырып, түрлі жағдайларға бейімделуді, проблемаларды шешуді, және жаңа идеяларды іске асыруды үйренеді.

Осылайша, студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары жастардың тұлғалық дамуында, қоғамдық өмірге белсенді қатысуында және азаматтық жауапкершілікті сезінуінде маңызды рөл атқарады. Студенттер ұйымдарға қатысу арқылы өздерінің дағдыларын, білімдерін және тәжірибелерін арттырады. Олар қоғамдық мәселелерді шешу жолдарын іздеп, қоғамның дамуында белсенді рөл атқарады.

Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары жастарды белсенді азаматтар ретінде қалыптастырады. Олардың қоғам алдындағы міндеттерін түсінуі, әлеуметтік жауапкершілігін сезінуі, және азаматтық позициясын нығайтуы – бұл ұйымдардың басты нәтижелері. Студенттік ұйымдар жастардың идеяларын жүзеге асыруға, жаңа жобаларды бастауға және қоғамның дамуына әсер етуге мүмкіндік береді.

Студенттік ұйымдардың жұмысы жастардың қоғамдық белсенділігін, сыни ойлау қабілетін, және азаматтық жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді. Олар жастардың болашақтағы азаматтық ұстанымдарын қалыптастырады. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу – бұл жастардың өздерін дамытуға, қоғамның белсенді мүшелері ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

Осылайша, студенттік ұйымдар арқылы жастар қоғамдық жауапкершілікті сезініп, азаматтық ұстанымдарын нығайтады. Студенттер қоғамдағы мәселелерді терең түсініп, оларға жауапкершілікпен қарауға үйренеді. Жастардың қоғамдық жауапкершілігі мен азаматтық белсенділігі – болашақта қоғамның дамуына, әділеттілікке, және әлеуметтік теңдікті қамтамасыз етуге бағытталған маңызды фактор.

Студенттік ұйымдар жастардың пікірлері мен ұсыныстарын ескере отырып, қоғамның дамуына үлес қосуға мүмкіндік береді. Олардың пікірлері мен ұсыныстары қоғамда ескеріліп, жүзеге асырылуы тиіс. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу арқылы жастар тек өз білімдерін тереңдетіп қана қоймай, сонымен қатар қоғамға да пайда әкелуге ұмтылады.

Бұған қоса, студенттік ұйымдар жастардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Олар өз идеяларын жүзеге асыруға, жаңа жобаларды бастауға, және қоғамның дамуына әсер етуге мүмкіндік алады. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу жастардың қоғамдық белсенділігін арттырып, азаматтық ұстанымын нығайтады.

Студенттік ұйымдар – жастардың білім алу мен тәжірибе жинақтау процесін жеделдететін бірегей орта. Олар жастардың болашағына ықпал ете отырып, қоғамның дамуына әсер етеді. Осылайша, студенттік өзін-өзі басқару ұйымдарына қатысу жастарды әлеуметтік жауапкершілікті, азаматтық ұстанымды, және қоғамдық белсенділікті дамытуға көмектеседі.

Студенттер ұйымдарда жұмыс істей отырып, өз пікірлерін білдіруге, идеяларын жүзеге асыруға, және қоғамның дамуына атсалысуға мүмкіндік алады. Бұл олардың жеке дамуында, кәсіптік дағдыларын игеруде, және қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінуде маңызды рөл атқарады. Нәтижесінде, жастар өздерін қоғамның белсенді мүшелері ретінде сезінеді.

Олардың пікірлері мен ұсыныстары ескеріліп, қоғамның дамуына ықпал етеді. Студенттік ұйымдарға қатысу арқылы жастар азаматтық жауапкершілікті сезініп, қоғамдық мәселелерді шешуге белсенді түрде атсалыса алады. Бұл тәжірибе жастардың болашақта қоғамда белсенді рөл атқаруына мүмкіндік береді. Студенттік өзін-өзі басқару ұйымдары – жастардың дамуындағы маңызды элемент болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Хамзин, М. "Жастар саясаты: теория және практика." Алматы, 2020.
2. Нурпеисов, А. "Студенттік ұйымдардың рөлі." Жастар және қоғамдық-саяси өмір, 2022.
3. Әлімжан, Г. "Студенттік белсенділік және әлеуметтік жауапкершілік." Білім мен қоғам, 2021.
4. Жанат, Р. "Студенттік ұйымдар: Жастардың азаматтық белсенділігі." Қоғам және жастар, 2023.

ӘОЖ 378.147:159.9

Миралиева А.И., Куркбасова Г.С.

Марат Оспанов атындағы БҚМУ, Ақтөбе, Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН
ОҚУ-ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа

Студенттердің қарым-қатынасын дамытуға бағытталған оқу-тәрбие жұмыстарының әдіс-тәсілдері туралы мақалада заманауи білім беру жүйесінде студенттердің әлеуметтік және тұлғалық дамуына ерекше назар аударылған. Мақалада қарым-қатынасты дамыту үшін қолданылатын түрлі педагогикалық әдістер, оның ішінде топтық жұмыстар, пікірталастар, рөлдік ойындар мен тренингтер талданады. Студенттердің арасында ынтымақтастықты, өзара түсіністікті және эмпатияны нығайту мақсатында ұйымдастырылатын іс-шаралардың тиімділігі зерттеледі. Мақалада ұсынылған тәсілдер студенттердің әлеуметтік дағдыларын, топтық жұмыс қабілеттерін және мәселелерді шешу дағдыларын арттыруға бағытталған. Нәтижесінде студенттердің қарым-қатынасын дамыту оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттырады, олардың тұлғалық және кәсіби жетістіктеріне ықпал етеді.

Түйін сөздер: студент, қарым-қатынас, тренинг, эмпатия, топтық жұмыс.

Миралиева А.И., Куркбасова Г.С.

ЗКМУ имени Марата Оспанова, Ақтөбе, Казахстан

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НАПРАВЛЕННЫЕ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕНИЯ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В статье рассматриваются методы и приемы воспитательной работы, направленные на развитие коммуникации студентов в современном образовательном процессе. Особое внимание уделяется социальной и личностной ответственности студентов. Анализируются различные педагогические методы, такие как групповые работы, дискуссии, ролевые игры и тренинги, которые способствуют развитию коммуникации. Обсуждается эффективность мероприятий, направленных на укрепление сотрудничества, взаимопонимания и эмпатии среди студентов. Предложенные подходы направлены на повышение социальных навыков, способность к командной работе и навыков решения проблем. В результате, развитие коммуникации студентов способствует повышению эффективности учебно-воспитательного процесса и профессиональным достижениям.

Ключевые слова: студент, коммуникация, тренинг, эмпатия, групповая работа.

Miraleeva A.I., Kurkbassova G.S.

WKMU named after Marat Ospanov, Aktobe, Kazakhstan

METHODS AND TECHNIQUES OF EDUCATIONAL AND UPBRINGING ACTIVITIES AIMED AT DEVELOPING STUDENTS COMMUNICATION SKILLS

Abstract

The article discusses methods and techniques of educational work aimed at developing students' communication skills in the modern educational process. It emphasizes the social and personal responsibility of students. Various pedagogical methods are analyzed, such as group work, discussions, role-playing games, and training sessions, which foster communication development. The effectiveness of activities designed to strengthen cooperation, mutual understanding, and empathy among students is examined. The proposed strategies aim to enhance social skills, teamwork abilities, and problem-solving skills. As a result, developing students' communication skills contributes to increasing the effectiveness of the educational process and their personal and professional achievements

Key words: student, communication, training, empathy, group work.

Кіріспе

Қазіргі таңда ғылымның қарқынды дамуына байланысты түрлі мамандық иелерінен қарым-қатынаста біліктілікті, іскерлікті, жоғары мәнділікті қажет етіп отыр.

Жоғары оқу орнындағы студенттердің жағымды қарым-қатынас орнату, түрлі психодиагностикалық әдіс-тәсілдерді, тренинг ойындарды қолдану бүгінгі әлеуметтік психология пәндерінің басты талабы.

Болашақ маман ретінде қалыптасуына тек психологиялық әдіс-тәсілдерді қолданбай, жоғары оқу орнындағы топ жетекшісінің қолдауы мен оларға деген толық түсінісушілігі маңызды рөл атқарады [1].

Оқу үдерісінде білім алушылардың қарым-қатынас жасау арқылы өздеріне қажетті ақпаратты ала отырып, сыртқы ортамен байланысымен қатар психологиялық ерекшеліктері де дамып отырады.

Болашақ мамандардың кәсіби шеберлігі мен іскерліктерін қалыптастырып, дамытуда, медициналық пәндерді терең түсінуіне, қызығушылықпен оқуына және медициналық мамандығына деген сүйіспеншілігін арттыруға, өз бетінше білімін жетілдіріп отыруға, кәсіби шығармашылығын дамытуына, педагогикалық қарым-қатынасын шынайы игеруге, тұрақты қызығушылығын тәрбиелеуге жоғары мектептің тәрбиелік шарасы зор болмақ. Себебі, студенттерге қарым-қатынастың мазмұнын теориялық қағидаларын жете түсініп, ой елегінен өткізуге, білім алушылардың сабақтан тыс тәрбиелік іс-шараларға қатыстыруға көмектеседі.

Демек, жоғары мектептегі тәрбие іс-шаралары студенттердің теориялық білімін бекітудің, кәсіби іскерлігі мен қарым-қатынасын қалыптастарудың шарты ғана емес, тәрбие ісін ұйымдастырудың формасы мен әдісін үйренуге мүмкіндік алады.

Осы мақсатта қарастырылған тәрбие іс-шараларының бағдарламасы төмендегі міндеттерді көздейді:

А) студенттерді рухани құндылықтары мен дүниетанымы жағынан дамытып, жекебасының кәсіби шеберлігі мен этикасы, мәдениеттілігін қалыптастыруға, өзара қарым-қатынас жасау барысында жоғары деңгейлікке көтеру және дамыту;

В) тәрбие үдерісінде іс-шара мақсатты, жоспарлы ұйымдастыру арқылы, адамгершілік қағидалары мен ережелеріне сәйкес қарым-қатынастың деңгейі әлеуметтік психологиялық ерекшелігіне қарай тәрбиелеу, заман талабына сай дамытуды үйрету.

С) жеке тұлғаның санасын қалыптастыруға бағытталған әңгімелесу, этикалық әңгіме, тәрбиелік мәні бар дәрістер және түрлі ойындар әдістерін қолдана отырып, студенттердің қарым-қатынасын дамыту [2].

Тәрбиелік шара бағдарламасының талаптары:

- Оқу-тәрбие үдерісінде студенттердің қарым-қатынас мәселелерін әлеуметтік психологиялық аспекті ретіндегі шешудегі маңыздылығының болуы;
- Тәрбие іс-шарасының қарым-қатынас мәселесіне нақты жауап беріп, топ жетекшісінің студенттердің алдында тұрған түрлі қызметтерін анықтауға ықпал етуі;
- Тәрбие үдерісінде студенттердің қарым-қатынас мәселелерінің әлеуметтік психологиялық ерекшелігіне жағымды әсер етуі;

Тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру кезінде тапсырмаларды орындау мен қорытындылауда, олардың болашақ маман ретіндегі өзара дұрыс қарым-қатынасын игерудегі білім, іскерлік, дағдыларын жетілдірумен бірге, жеке тұлғаның қасиеттерін қалыптастыруға айырықша әсер етті [3].

Жүргізілген тәрбие жұмыстары студенттерге педагогикалық қарым-қатынас, болашақ медициналық мамандықтарға қойылатын қоғам талабының сәйкестігін анықтап, бағалауға мүмкіндіктер берді.

Дегенмен, жоғарыда өтілген оқу әдістемелік және тәрбие іс-шарасында түрлі оқу-танымдық дәрістер мен қарым-қатынасын дамытуға арналған әңгімелесу, этикалық сұхбат пен дөңгелек үстел, дебат пен диалогтік оқулар қатарымен, қорытынды ұсыныста студенттердің сабақтан тыс бас қосатын кездесу ұйымдастыруды, яғни, психологиялық тренингті өткізуді жөн көрдік. Өйткені, жоғары оқу орнында сапалы, қоғам заманына сай кәсіби жоғары білім берудің маңызды бір көрсеткіші студенттердің субъективтілік және психологиялық даярлығы, дербестілігі, өзіне және қоғамға деген қатынасы, дұрыс шешім қабылдай алу қасиеті мен жауапкершілігі болып табылады.

Психотренинг студенттердің өзін және қоршаған өзгелерді терең түсінуіне, «субъект-субъект» негізінде қарым-қатынасы өзгереді, мінез-құлық, жан-дүниесі, сөйлеу мәнері мен жүріс-тұрысы кеңінен өзгереді [4]. Сонымен қатар, болашақ мамандардың психологиялық тренинг барысында оқу-танымдық іс-әрекетті және қарым-қатынасты жетілдірудің маңызын терең ұғынуға мүмкіндік береді

Психологиялық тренингтердің әдіснамалық теориялық негіздері Ю.Н.Емельянов, Л.А.Петровская, Б.Д.Парыгин, В.П.Захаров, Г.А.Ковалев, Х.Миккин, Т.С.Яценко, С.И.Макшанов, Н.Ю.Хрящева т.б. психолог ғалымдардың зерттеулерінде тұжырымдалған [4]. Сондықтан студенттерді психологиялық дамыту құралы ретінде психотренинг маңызды рөл атқарады.

Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медициналық университетінің 1 курс студенттерінің оқу-тәрбие барысында қарым-қатынасын нығайту мақсатында «Мен және менің ортам», «Әдемі сөйлеу өнер», «Менің ерекше қасиетім.....», «Мәдениет сақтау әдептіліктің белгісі» т.б. тақырыптарда тәрбие сағатында іс-шаралар, «Идеал басшы», «Сын және сендер» тақырыптарында іскерлік ойындар да ұйымдастырылды.

Сонымен қатар, студенттердің қарым-қатынасын дамыту мақсатында өткізілген тренингтер бірнеше бағытта ұйымдастырылды: коммуникациялық дағдылар – студенттерге тиімді сөйлесу, тыңдау, пікір білдіру және ойлау дағдыларын дамыту; мотивациялық және көшбасшылық – студенттерге көшбасшылық дағдыларын дамыту, топтағы мотивацияны арттыруға; эмоционалды интеллект – өз эмоцияларын және басқалардың эмоцияларын түсінуге, эмоцияны басқару дағдыларын дамытуға; күйзеліс пен конфликт басқару – студенттерге күйзеліс жағдайларды жеңу, конфликтті шешу және эмоционалды тепе-теңдікті сақтау жолдарын үйрету.

Мысалға, оқу-тәрбие жұмысында жүргізілген «Студенттердің қарым-қатынасын дамыту» тренингінің мақсаты – студенттердің коммуникациялық дағдыларын дамыту, тиімді қарым-қатынас орнату, топта жұмыс жасау қабілеттерін арттыру.

Кіріспе кезеңінде студенттерден «қарым-қатынас» ұғымы туралы ойлары сұралды. Талқылау барысында студенттерге қарым-қатынас түрлері, қарым-қатынас мәдениеті ұғымдарымен таныстырылып, практикалық жаттығулар берілді. Практикалық жаттығуларда студенттер жұптарға бөлініп, бір минут ішінде өз қызығушылықтары туралы айтып, белсенді тыңдаудың әдістері және коммуникация дағдыларының негізгі элементтерін (тыңдау, сөйлеу, дене тілі) қолданды. Топтағы жағымды атмосфераны қалыптастыру мақсатында студенттер топтарға бөлініп, белгілі тақырып бойынша қысқа презентация дайындайды. Әр топ өз жұмысын таныстырады. Топтағы конфликтілік жағдайда қалай шешуге болады деген тақырыпқа студенттер топтарға бөлініп, берілген конфликтілік жағдайларды талқылап, студенттер бір ортақ шешім ұсынады. Тренинг соңында коммуникацияның маңыздылығын атап өтіп, студенттерге күнделікті өмірде қарым-қатынасты қалай жақсартуға болатындығы туралы кеңестер берілді.

Біз 1 курс студенттеріне жүргізілген тренинг нәтижесіне сүйене келе, студенттердің қарым-қатынас деңгейін дамытуында жас және жеке даралық ерекшеліктерін ескере отырып, ойын-тренингтерін жүргізу тиімді болатынын анықтадық.

Алынған нәтижелерді қорытындылай келе, студенттердің қарым-қатынасын қалыптастыруға бағытталған жұмыстар оң нәтижеге жеткізеді.

Біздің ойымызша, топтық ізденушілік тапсырмаларды орындаған білім алушылардың іс-әрекетінде үлкен жауапкершілік пен дербестілік, өзара қарым-қатынас жасауға деген белсенділік, ұжымдық шығармашылық қатынас пен ұйымшылдық іскерліктерді меңгергенін көруге болады.

Сонымен, ғылыми теориялық негізінен бастау алған ғылыми ізденістер, зерттеулер мен озат педагогикалық тәжірибелерге талдау жасау арқылы, біз студенттердің оқу-тәрбие үдерісіндегі қарым-қатынас мәселесін қалыптастыратын *әлеуметтік психологиялық аспектісін* анықтадық:

- ✓ оқу-тәрбие барысында студенттердің бір-бірімен ақпарат алмасу арқылы олардың психикалық қасиеттерін қалыптастыратын *коммуникативтік аспектісі*;
- ✓ қарым-қатынастың өзара әрекеті студенттердің танымын қалыптастыратын *интерактивті аспектісі*;
- ✓ студенттердің бірін бірі қабылдауының және эмоциялық күйлерінің негізінен құрылатын *перцептивті аспектісі* [5];

Студенттермен жүргізілген тренингтерінің алғашқы бөлімінде топты ынтымақтастыққа жұмылдыруға және қарым-қатынасын ары қарай табысты жүзеге асырылуы үшін алғышарттар туындайтын өзара сенімді қатынасты қалыптастыруға ден қойылды. Сондай-ақ вербальды және вербальды емес қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға, эмоциялар мен сезімдерді түсіну мен білдіруге, қарым-қатынас мәдениетін арттыруға бағытталған рөлдік ойындары жүргізілді. Осы ретте педагогикалық ойындар, топтық пікірталастар, қысқаша ақпараттық топтамалар қолданылды.

Жоғарыда көрсетілген ойындар арқылы студенттер бойында белсенділік, тапқырлық, адамгершілік қасиеттерімен қатар коммуникативтік, ұйымдастырушылық қасиеттері қалыптастырылды.

Оқу-тәрбие үрдісінде бірнеше әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы қарым-қатынасы тұрақталды, оқу белсенділігі қалыптасып, білім сапасы арттырылды, ішкі құндылықтары мен мінез-құлық ерекшеліктері дами түсті.

Дұрыс қарым-қатынас құру арқылы студенттер білікті де білімді, жан-жақты дамыған, кәсіби қабілетті жоғары маман иесі қалыптасқандығын оқу-тәрбие процесінде дәлелденді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Коломинский Я.Л. Психология взаимоотношений в малых группах. – Минск: Тетра Системс, 2001. – 305 с.

2. Абрамова Г.С. Практическая психология. – 2001. – 256 б.
3. Рожков В. – Психология общения. – 2003. – 302 с.
4. Сабыров С. – Психология негіздері. – 2004. – 289 б.
5. Дерманова Г. – Қарым-қатынас психологиясы. – 2010. – 269 б.

УДК 36.1400

Алдияр Г., Ертаев М.А.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ
ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ О ПРИСТРАСТИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ
К ЛУДОМАНИИ**

Алдияр Г., Юртаев М. А.

«Оңтүстік Қазақстан медициналық академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

**СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ ЛУДОМАНИЯҒА ТӘУЕЛДІЛІГІ ТУРАЛЫ
ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ ҚҰЛЫҚТЫ СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ
АСПЕКТІЛЕРІ**

Aldiyar G., Ertayev M. A.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

**THEORETICAL ASPECTS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH DEVIANT
ATTITUDE TO STUDENT YOUTH IN LUDOMANIA**

Актуальность работы

Основная актуальность выбранного нами исследовательской темы заключается в том, что социологические исследования девиантного поведения молодежи имеют большое значение, поскольку, с одной стороны, среди нарушителей общественного порядка имеется большое количество молодых людей, особенно наших нынешних студентов, а с другой стороны, формирование направления происходит именно в этот юношеский период.

Поэтому возникновение девиантного поведения у молодых людей связано с наличием негативных явлений в среде молодежи.

Будучи важнейшей проблемой для молодежи, она сталкивается с рядом препятствий и трудностей, это трудоустройство, обеспечение жильем, отсутствие первоначального капитала в новой системе общественных отношений, все это очень тревожные вопросы. В то же время ни для кого не секрет, что конкурентные условия на рынке возрастают, нехватка профессиональных знаний и опыта, в результате чего молодые люди не могут найти постоянные позиции на рынке труда, становятся безработными, а также рост девиантного поведения среди молодежи и проблема безработицы растут. Молодые люди, не нашедшие своего места в обществе, начинают пристраститься к алкоголю и наркотикам, склонны находить выход, ставя себя против социального потока. Подобные явления влияют на морально-психологическое состояние молодежи в обществе. Однако в обществе пока не появилось новых идей против вовлечения молодежи в преступную деятельность. Рассматриваются пути ее поиска и нахождения и механизмы ее решения.

Для подавляющего большинства молодых людей, проживающих сегодня в крупных городах и сельской местности, отсутствие социальной справедливости в вопросе удовлетворения духовных потребностей в будущем является печальной ситуацией. Кинотеатры, разные образовательные и интеллектуально развивающие центры и другие культурные центры практически отсутствуют во многих городах и селах. Кроме того, большую часть их населения составляет молодежь. Конечно, уровень девиантного поведения в таких регионах считается очень высоким по сравнению с республикой.

Мы откладываем некоторые социальные вопросы, то есть, поскольку мы не ставим такие вопросы на первое место в нашей повестке дня, они особенно отражаются в жизни нашей молодежи и занимают место в сознании молодых девушек и юношей, что привело к остроте вопроса социальной справедливости среди молодежи.

Развитие девиантного поведения вызвано нарушением социальной реальности в конкретном обществе, нереализацией основных демократических принципов, недостатками экономических реформ, которые приводят к возникновению трудностей среди этих молодых людей. Потому что молодые люди – новаторы, мыслящие творчески.

Уровень изученности произведения. Тема девиантного поведения и работы с такой молодежью – тема, которая много изучается зарубежными учеными. Например, О. Конт, Э. Дюркгейма (теория социальной дезорганизации). Р. В работах Мертон (теория аномии)

детально изучено и дано подробное описание девиантного поведения. Описаны виды и причины девиантного поведения, общие проблемы [1].

Кроме того, российские ученые В. Д. Менделевич, Е. В. Змановская, Т. Гордон, А. И. Ковалева. и т. д. также подробные описания проблемы девиантного поведения даны в его работах [2].

Что касается наших отечественных ученых, то на эту тему можно отметить следующие работы. Большинство из них представлены в научных публикациях в виде научных статей и монографий. Например, в работах Жаманбалаевой Ш.Э., [3] Казымбетовой Д.К., [4] Комекбаевой А.Т., [5] Шеряздановой Х.Т., [6] Акажановой А.Т. [7] девиантное поведение в Казахстане - поведение, место работы с такой молодежи, предусмотрены вопросы работы с молодежью. Можно даже сказать, что нет работ, превративших проблему социальной работы с молодежью в специальный объект исследования. Именно поэтому заниматься научными работами на эту тему – это нормально.

Цель темы – осмыслить процесс работы с молодежью с девиантным поведением в Казахстане, выявить приоритетные направления и актуальные проблемы, а также представить новые технологии работы, основанные на ведущих идеях в трудах отечественных и зарубежных ученых. , статистические данные и данные социальных исследований.

Проектно-исследовательская работа, выбранная в соответствии с этими **целями**, имеет следующие задачи:

- рассмотрение и определение методических и теоретических комбинаций детерминации девиантного поведения;
- раскрытие основы и значения девиантного поведения как социального явления;
- проведение сравнительного анализа и исследования социальных детерминант девиантного поведения на основе работ казахстанских и российских социологов, изучавших девиантное поведение.
- описать особенности проблемы девиантного поведения студентов- молодежи в Южном регионе Казахстана, посредством сравнительного анализа мнений ученых дальнего и ближнего зарубежья и научных работ по девиантному поведению в Казахстане;
- статистическое сравнение количества и качества людей (зарубежная страна, другой регион, возрастной и гендерный анализ);
- раскрыть основу и значение девиантного поведения молодежи как социального явления;

- размышляя о будущем молодежи Казахстана, предлагая способы контроля и изоляции ее от присоединения к преступным группировкам;

Объектом исследования является феномен отклонения от социальных норм девиантного поведения студентов- молодежи.

Предметом исследования являются виды девиантного поведения, встречающиеся в Казахстане.

Объяснение человеческих отклонений. Обозначение человека как «девиантного» зависит от реакции окружающих на поведение, не соответствующее правилам. Если ребенок впервые нарушает правила в классе, он делает это потому, что ему очень приятно или потому, что он не рад. Такое импульсивное поведение называется первичным отклонением. Что произойдет дальше, зависит от того, как другие оценят это действие. Если педагоги, психологи и другие дети называют его «распутным ребенком» и ребенок это принимает, то он вступает в роль «беспорядочного ребенка». Если он продолжит нарушать приказ, у него разовьется понимание своей девиантной природы и он перейдет в девиацию второй степени.

Основными недостатками теории привязывания лошадей являются: (1) она не объясняет, что вызывает первоначальное отклонение; (2) не объясняет, почему те, кто не был пойман, то есть не назван «бандитами», предаются отклонениям второй степени.

Объяснение навязывания названия «Девиант». Теория наименования необходима, чтобы понять, как название «девиантное» накладывается на деятельность. Большинство представителей этой теории придерживаются конфликтологического мнения при оценке девиантности. Некоторые группы, по их словам, пытаются обвинять других в «вредности», чтобы повысить свою власть и статус. Точно так же, как предприниматели продают свои идеи для нового бизнеса, группы людей пытаются «продать» свои моральные представления о том, кого можно назвать «девиантным». Вот почему социологи называют людей, которые пытаются создать новые определения девиаций, моральными предпринимателями. Как правило, чем влиятельнее группа, тем успешнее они называют других «девиантными». Сторонники теории кастрации объясняют, почему девиации представителей низшего класса считаются более девиантными, жестокими или преступными, чем девиации представителей высшего класса.

Но группы могут дать отпор тем, кто называет себя «девиантами». В последние годы многие типы поведения, ранее называвшиеся «девиантными», были отнесены к психическим заболеваниям. Акцент теории именования на субъективном значении определения ситуации и акцент теории конфликта на силе позволяют понять, что вызвало это изменение.

Лудомания – заболевание людей с патологической склонностью к азартным играм. Сегодня Всемирная организация здравоохранения официально признала это заболевание.

У человека, страдающего этим заболеванием, снижаются социальные, профессиональные, материальные и семейные ценности, начинают исчезать моральные качества. Известно, что эта проблема остро стоит и в нашей стране. За последние три года казахстанцы потратили на азартные игры 1 триллион долларов вложено более тенге.

В последнее время масштабы проблемы расширились за счет повсеместного распространения игровых автоматов, появления множества онлайн-казино и букмекерских контор.

Вообще игровые автоматы уже давно получили широкое распространение в мире и вызвали большой интерес у людей. Например, в 1970-е годы в Англии игровые автоматы вызвали резкое снижение числа посетителей кинотеатров. Была даже необходимость закрыть кинотеатры. А в первой половине 1990-х годов количество игроманов в Канаде превысило 75%. Из-за этого исследователи того времени считали азартные игры острой социальной проблемой, опасной для части населения.

В период отчаяния человек начинает посвящать все свое время азартным играм. Хотя он и понимает, что зря тратит время, но остановить этот процесс он не может. В это время человек чувствует себя виноватым и иногда винит в своих проблемах других.

Он занимается незаконной деятельностью, чтобы заработать деньги для игры. Люди, страдающие зависимостью, ищут утешения в наркотиках и алкоголе, чтобы справиться с беспомощностью. Столкнется с психологическими и социальными проблемами. Это может привести к преступлению или самоубийству.

По статистике, 60% больных лудоманией совершают преступления. От 13 до 40% кончают жизнь самоубийством, у 32-70% возникают суицидальные мысли.

В целом угроза лудомании для общества огромна. Есть много людей, которые пристрастились к азартным играм и ставкам, потеряв все свои деньги, они занимают деньги, влезают в долги, продают свое имущество и, наконец, обращаются к преступлению.

По данным Генеральной прокуратуры РК, в 2022 году было совершено более 157 тысяч уголовных преступлений, из них 20% или более 31 тысячи совершено на почве азартных игр.

А те, кто находится в отчаянном состоянии, доходят до самоубийства. По статистике 2022 года зарегистрировано 3676 самоубийств, причем каждое пятое из них совершил человек, пристрастившийся к азартным играм.

Отметим, что на заседании Совета безопасности под председательством Главы государства Касым-Жомарта Токаева подробно обсуждалась проблема игровой зависимости среди населения.

«В последние годы в нашей стране широко распространилась зависимость от азартных игр. Для некоторых семей это стало большой трагедией. В борьбе с лудоманией мы работаем над просвещением».

Кроме того, фармацевтические компании теперь поощряют врачей диагностировать людей, потерявших работу или члена семьи, как «тяжелую депрессию» и лечить их мощными лекарствами (Horwitz & Wakefield, 2007). Приписывание вредных привычек, странного поведения или различных отклонений в характере человека к заболеванию называется медикализация.

Что происходит, когда человеческое поведение медикализируется? Тех, кого раньше называли «плохими людьми» или «грубыми людьми», теперь признают «больными», их перестают наказывать и обвинять, проявляют сострадание и начинают лечить (Conrad, 2007). Как правильно предсказывают теории именованного и конфликта, люди, близкие к власти, в данном случае легче присваивали себе название «болезнь». Женщин из высшего класса, склонных к воровству в магазинах, лечат от «обсессивно-компульсивного расстройства», точно так же, как если ребенка из среднего класса, которого изнасиловал представитель низшего класса с такой же брезгливостью, считают гиперактивным, ребенок из низшего класса, скорее всего, будет быть наказан как несовершеннолетний правонарушитель.

Прикладное значение научно-исследовательской работы. Наша избранная научная работа дополняет ряд работ, изучающих девиантное поведение, социальные проблемы такой девиантной молодежи, ее политическую ориентацию и способы работы с ними в соответствии с современными требованиями. Данные и выводы исследовательской работы могут быть использованы в истории социальной работы с девиантной молодежью, системе государственной молодежной политики, социологии молодежи, социологии девиантного поведения, а также в будущих научных работах, написанных по данной теме.

Приложение 1

1) Вам знаком термин Лудомания?

№1 ТАБЛИЦА

	Да	45
--	----	----

.		
.	Нет	35
.	Ваше личное мнение	20
Итого		10
		0

Из 100 человек, ответивших на первый вопрос, 45% заявили, что знакомы с ним, 35% заявили, что никогда не слышали такого термина, а 20% высказали свою версию.

2) В социологии есть понятие зависимости. Верите ли вы, что это приводит к патологическому заболеванию (пристрастию к азартным играм)?

№2ТАБЛИЦА

.	Да	35
.	Нет	35
.	Ваше личное мнение	30
Итого		10
		0

Из 100 человек, ответивших на второй вопрос, 35% сказали, что верят, 35% не верят и 30% высказали свои варианты.

3) Как вы думаете, какая возрастная группа людей более склонна к азартным играм?

№3ТАБЛИЦА

1.	15-17	55
.	18-19	17

.	20-22	25
.	25 и выше	3
Итого		100

Из 100 человек, ответивших на третий вопрос, 55% были в возрасте 15-17 лет, 17% - 18-19 лет, 25% - 20-22 года и 3% - старше 25 лет.

4) Есть ли у вас друзья, которые делают ставки на азартные игры?

№4ТАБЛИЦА

1.	Да	30
.	Нет	30
.	Ваше личное мнение	40
Итого		100

30% из 100 человек, ответивших на четвертый вопрос, сказали, что у них есть такие знакомые, 30% сказали, что таких знакомых у них нет, а 40% их знакомых сказали, что не ставят деньги в азартные игры.

5) Современная медицина определяет лудоманию как психологическое заболевание. Насколько, на ваш взгляд, эффективно лечение игроманов (лудоманов) в психиатрических больницах?

№5ТАБЛИЦА

1.	Нужно правильное лечение	20
2.	Ее следует открыть в специальном отделении больницы.	20

3.	Я считаю, что лечение неэффективно.	20
4.	Не знаю	20
5.	Ваше личное мнение	20
Итого		100

Из 100 человек, ответивших на пятый вопрос, 20% сказали, что лечение правильное, 20% сказали, что надо открывать специальные отделения, 20% сказали, что лечение неэффективно, 20% не знали и 20% рассказали свои варианты.

Использованные литературы

1. Конт О. Дух позитивной философии. (Слово о положительном мышлении) / Перевод с французского И. А. Шапиро. — Ростов н/Д: Феникс, 2003. — 256 с. — (Выдающиеся мыслители). — 5000 экз., Дюркгейм Э. О разделении общественного труда – Одесса, 1990. –с.293-294., Дюркгейм Э. Норма и патология. Рубеж\\Альманах социальных исследований – Сыктывкар, 1992г. №2. С. 95., Мертон М. Социальная структура и аномия // Социология преступности. М., 1966.

2. Менделевич А.Д. Психология девиантного поведения. -Санкт – Петербург, 2005., Замановская Е.В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения). -М., 2004., Гордон Т. Повышение родительской эффективности. – Екатеринбург, 1997, Ковалева А.И. Социализационные траектории современной российской молодежи // Молодежь и общество на рубеже веков: Междунар. науч.-практич. конференция, 20-21 октября 1998 г.: Секция "Будущее России и молодежь: к новой концепции молодежной политики". Ч. 1. М., 1998.

3. Жаманбалаева Ш.Е. Общество и подросток: социологический аспект девиантного поведения. А: Қазақ университеті, 2002. –с.278 – 307., Жаманбалаева Ш.Е. Особенности социализации подрастающего поколения//Казахстанское общество и социология: новые реалии и новые идеи/сборник материалов 1 конгресса социологов Казахстана.-А: Қазақ Университеті, 2002.-с.297-307., Жаманбалаева Ш.Е. Социальные проблемы девиантного поведения (на материалах Республика Казахстан) Дисс...к.с.н.- Алматы, 1996г.-137с.

4. Қазымбетова Д.К. Девиантное поведение молодежи как объект социологического исследование, Дисс к.с.н. Алматы, 1999г.с260

5. Көмекбаева Л.К., Акажанова А.Т., Таубаева Ш.Т., Шерьяздинова Х.Т. Девиантология / Оқу құралы. -Алматы: Нұр – пресс., 2009, 117б.

6. Шерьязданова Х.Т., Досманбетов Г.А. Казахской подросток: движение в

зону риска / Вестник университета «Қайнар», #3, 2001. – С.79 – 93б.

7. Ақажанова А.Т. Девиантология /Оқу құралы. – Алматы: Заң әдебиеті, 2008. - 114с.

УДК 32.748

Абдумаликова А., Ертаев М. А.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

СОЦИАЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются подробный анализ хода цивилизованных процессов медиаобразования и обучения в контексте информационного общества, вытекающих из принципиально новой роли информационного образования и компьютерных технологий в современной жизни. Выяснилось, что упор на развитие технологий является актуальным процессом. Если будут разработаны и внедрены систематические программы обучения основам «медиаобразования» и «медиакультуры», образование станет неотъемлемой частью экономики. Таким образом, раскрывается содержание нового понятия «информационная экономика». Система образования «входит» в социальную структуру общества через социально классифицированные виды деятельности. Образование является продуктивным фактором социальной и профессиональной структуры общества. Есть разный опыт продвижения системы общего образования. Конечная цель реформ в этой области в последние годы - улучшить дистанционное обучение в сфере образования совместно с академией.

Ключевые слова: образование, дистанционное обучение, медиаобразование, медиакультура, экономика знаний, информационное общество, человеческие ресурсы

Abdumalikova A., Ertaev A.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

SOCIO-EDUCATIONAL IMPORTANCE OF OPTIMIZING THE EDUCATION SYSTEM

Abstract

The article presents a detailed analysis of the course of civilized processes of media education and training in the context of the information society, arising from the fundamentally new role of information education and computer technologies in modern life. It turned out that the emphasis on technology development is a relevant process. If systematic training programs on the basics of "media education" and "media culture" are developed and implemented, education will become an integral part of the economy. Thus, the content of the new concept "information economy" is revealed. The education system "enters" the social structure of society through socially classified activities. Education is a productive factor in the social and professional structure of society. There are different experiences in promoting the general education system. The ultimate goal of reforms in this area in recent years is to improve distance learning in education in conjunction with the academy.

Key words: *education, distance learning, media education, media culture, knowledge economy, information society, human resources*

Абдумаликова А., Ертаев М.А.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

БІЛІМ ЖҮЙЕСІН ОҢТАЙЛАНДЫРУДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ТӘРБИЕЛІК МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Мақалада қазіргі өмірдегі ақпараттық білім мен компьютерлік технологиялардың түбегейлі жаңа рөлінен туындайтын ақпараттық қоғам контекстіндегі өркениетті медиа білім беру мен оқыту процестерінің барысын егжей-тегжейлі талдау қарастырылады. Технологияның дамуына баса назар аудару өзекті процесс екені анықталды. Егер "медиа білім беру" және "медиа мәдениет" негіздерін оқытудың жүйелі бағдарламалары әзірленіп, енгізілсе, білім экономиканың ажырамас бөлігіне айналады. Осылайша, "ақпараттық экономика" жаңа тұжырымдамасының мазмұны ашылады. Білім беру жүйесі әлеуметтік жіктелген қызмет түрлері арқылы қоғамның әлеуметтік құрылымына "кіреді". Білім қоғамның әлеуметтік және кәсіби құрылымының өнімді факторы болып табылады. Жалпы білім беру жүйесін ілгерілетудің әртүрлі тәжірибесі бар. Соңғы жылдары осы саладағы реформалардың түпкі мақсаты-Академиямен бірлесіп білім беру саласында қашықтықтан оқытуды жақсарту.

Түйін сөздер: білім беру, қашықтықтан оқыту, медиа білім беру, медиа мәдениет, білім экономикасы, ақпараттық қоғам, адами ресурстар

Кіріспе

Қазіргі әлем дамуы жаңа ұстанымдары білім беру жүйесінде –әлеуметтік-экономикалық және мәдени өзгерістердегі үдерістерге бейімделуді талап етіп отыр. Әлем қазіргі күні «білім қоғамы» мен «білім экономикасын» қалыптастыруға бағыт алды. Сондықтан сапалы нәтижелі білім беруді мақсат еткен әрбір жаңашыл ұстаз өз тәжірибесін жаңашылдық технологиялық ағымға бағыттап, тиімді қолдана білуі қажет-ақ.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың заманауи талаптарға сай дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін өзгертуде. Осыған байланысты оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер, әдістемелер, технологиялар білім беру талаптарына байланысты жаңартылуда. Сапалы терең білімді меңгеруге жастарымыздың жеткілікті дәрежеде цифрлық технологиядан сауаттылығы бар деп есептейміз, себебі олар өз өмірлерінде жаңа технологияның барлық мүмкіндіктерін пайдаланады. Сол мүмкіндіктерді нәтижелі қолдану мұғалімнің біліктілігіне, біліміне, тәжірибесіне байланысты.

Кәсіби дамуға ұмтылатын әлемдік бәсекеге қабілетті маман өзінің негізгі қызметінен үздіксіз жаңа білім алу жолдарын іздестіреді. Ал жоғары оқу орындары мамандарға қойылатын талаптардың өсуіне байланысты оқытудың жаңа формалары мен әдістерін іздестіреді, білім беруге жаңа технологиялар енгізеді. Оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа форматының бірі – қашықтықтан оқыту технологиялары арқылы оқыту.

Қашықтықтан оқыту дегеніміз — мұғалім мен оқушы арасында қандай да қашықтықта интернет ресурстарының сүйемелдеуімен өтілетін оқытудың формасы, яғни интернет желілерінің көмегімен белгілі бір арақашықтықта оқыту.

Онлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен ағымдағы уақытта белгілі бір қашықтықта мұғалім экранын көру арқылы оқытуды ұйымдастыру формасы.

Оффлайн режимдегі оқыту дегеніміз - интернет ресурстарының көмегімен (электрондық пошта т.б.) ұстаз бен шәкірт арасындағы ақпарат алмасуды қамтасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы.

Вебинар дегеніміз – интернет желілерінің көмегімен семинарлар мен тренингтер өткізу формасы.

Осы технология бойынша оқытуды ұйымдастырып, бүкіләлемдік желі көмегімен барлық компьютерлерді бір желіге біріктіріп сабақ өтуші тұлғаны *тьютор* деп атайды. Осы жұмысты жандандырып бірорталықтанған білім беру мен оқытудың жаңа әдістерін бағдарламалармен цифрландыру қажет.

Қазақстан соңғы жылдары компьютерлік техника мен технологиялардың қарқынды дамуына байланысты мемлекетті басқарудағы ақпараттық жүйені қолдану заман талабына айналып отыр. Сондықтан ақпараттық жүйенің дамуын қарастыру мемлекетті басқарудың тәсілі ретінде өзекті мәселе болып отыр. Бүгінде ең бастысы-дамудың нарықтық жағдайында маңызды болып есептелетін, ақпараттық технологиялық және техникалық құралдардың ұсынысы мен сұранымы негізінде мемлекетті басқарудың ақпараттық жүйесінің қажеттігі туындап отыр.

"Ақпараттанған қоғам" өнімділіктің негізі болатын ақпаратты беру, оны тарату, өңдеу секілді қазіргі қоғамға тән теориялық әлеуметтану ғылымының категориялық ұғымы. Ақпараттанғандық - осы экономикадағы өнімділік пен бәсекелестікке мүмкіндік тудыратын себептер не қозғаушы күштер, ең алдымен, білімге негізделген ақпаратты өңдеу, тиімді қолдану және оларды тарату мүмкіндігіне байланысты жүзеге асырылады. Білімді ақпаратқа қатысты түсіндіргенде орта деңгейлі теория жағдайы туралы ұсыныс жиынтығы деуге болады. Басты бағдар "ақпарат экономикасынан" "білім экономикасына" көшу керек"[1]. Бұл дегеніміз бұрынғы қалыптасқан көптеген теориялық білімдерге жаңа жағдайға бейімделу қажет екендігінің айғағы. Мұны уақыт талабы деп қабылдауымыз қажет. Бұған қазіргі кездегі қашықтан оқыту үдерістері мысал бола алады.

Ресей экономист ғалымдары қазіргі шаруашылық жүйесінде "білім экономикасы" ұғымын қолданып, "қоғамның маңызды өндірістік ресурсын дұрыс мәнінде қатысты ақпараттан немесе өндіріс және технологиялық процестердің мәліметтер жиынтығына, адамзаттың санасынан тыс ақпаратты меңгеруіне байланысты болады" [2] деп көрсетеді.

Постиндустриалды теория аясында бірқатар авторлар бірқатары жаңа технологиялық өркендеуден туындаған белгі сипатына көңіл аудартады, әрі постиндустриалды теорияны жақтаушылар ақпараттық технологияны мысалға алып, болып жатқан технологиялық өзгерістердің ішкі мәнін көрсетеді. Ақпараттық қоғамда ең алдымен, өндірісті ұйымдастырудың түрі, сипаты, мазмұны өзгертіледі. Енді индустриалдық қоғамдағыдай өндірістің шоғырлануының керегі жоқ. Ақпараттық технологиялар көмегімен алшақ орналасқан өндірістік үдерістерді ірі экономикалық орталықтан басқара алады. Ақпараттық қоғамда кеңселік басқарудың мәні төмендейді және жұмысшылар өз міндеттерін өздігінен

атқарады, ал әрбір ұйымдасқан ұжымдар белгілі бір міндетті шешуге бағытталады. Құндылық түпкі мазмұны алмасады, мұнда қоғам компаниялардан тек экономикалық емес, әлеуметтік мәселені шешуді талап етеді. Тұтынушылар құқығын қорғайтын қоғамның белсенділігі артып, олардың қызметі әр түрлі тұтынушылардың талабымен үйлесім таба бастайды.

Ақпараттарды жүйелі және желілік зерттеулердің әдістемелік қарқындылығы өте жоғары деңгейге көтеріледі, бұл белгілі бір түрде ұжым мен үй шаруашылығы арасындағы өзара қарым-қатынасты біртұтастандыруға мүмкіндік береді, сондай-ақ макродеңгейдегі секілді микродеңгейлік мәліметтерге де көбірек көңіл бөлінеді, сондықтан әлеуметтанудағы желілік зерттеу жүйесінің дамуы үшін негіздер пайда болады. Желілік тәсіл жан-жақты мағынаға ие, оның төңірегінде пәнаралық талдаулар жүргізуге болады. Техникалық жетістіктерді негізге ала отырып қарастырғанда, болып жатқан ғаламдық өзгертулер талдауын былай ерекшелеуге болады: Ақпараттық төңкеріс адамзат қызметінің барлық аймағын қамтыған жағдайда, мәдениетті, рухани бай қоғам ең жаңа экономиканы қалыптастырудағы кездесетін қиындықтарды талдап-сараптау алдыңғы орынға шығады. М.Кастальстің пікірі бойынша желі дегеніміз ғаламдық бәсекелестік және мемлекеттің технологиялық құралдары қатарындағы іске асатын ең маңызды бөлігі. Ақпарат басқа желілерге қарағанда кез-келген бөгет шекарасынан өте алатын қор болып есептеледі, сондықтан да, әлемдік жаһандану үдерістерін таратушы бола алады. Ақпараттық қорды іске асыру оны желілік құрылымдарда орындау арқылы жүзеге асады. Ақпарат дамудың барлық басқа да қорларына қарағанда бірден-бір орын алатын ерекше қор болып табылады.

Оның ең алдымен ақпаратты монетизациялауға әрекеттенуінен көруге болады. Заңға қайшы келмесе бір ақпаратты бірнеше рет сатуға болады. Сондай-ақ, сатылған ақпарат сатушының меншігінде қала береді. Осылайша, ақпарат та басқа игілік секілді оңай жекешеленбейді. Әдетте, ақпаратты іс-тәжірибеде қолданбайынша, оның құндылығын анықтау қиын. Мемлекетті басқару мақсаты үшін ақпараттық қор секілді өзгеше, сирек қордың түрін талдағанда осылардың барлығын ескеру қажет, осылайша мәлімет ерекшеліктерінің баға құрылуына емес, сонымен бірге ақпараттық қордың салық жинағына да, бұған қатысты меншік құқығын заң жүзінде қорғауды іске асыру, сондай-ақ ақпарат нарығында сауда келісімінің жағдайына ықпалын тигізуін анықтаған жөн.

Күшті қарқынмен дамып келе жатқан әлемдік ақпарат технологиясының нарығымен бірге халықаралық ақпарат нарығы да өсуде, ал ақпарат үнемі жаңартуды қажет ететін,

қымбат тұратын құнды тауар болып отыр және солай болып қала береді. Ақпарат қоғамының ерекшеліктерін төмендегідей бірқатар өзіндік белгілермен сипаттауға болады:

-жастардың мамандықты жоғары деңгейде білім алуға мүмкіндік беретін, қоғамның ой-өрісі мен ғылыми күш-жігерін арттыруды ұдайы өндіретін білім беру жүйесінің дамуын қалыптастыру;

-жаңа компьютердік технологияларды құрастырып өндіру және әлеуметтік зерттеу жүргізуге мүмкіндік беретін ғылыми бөлімдердің, ғылыми орталықтардың, арнайы зерттеу жүргізетін зертханалардың барлық ұжымдарда қолжетімді болуы;

-тез әрекет ететін, жаңа құрылғылармен жабдықталған, арнайы бағдарламалармен қамтамасыз етілген, еске сақтайтын тез қабылдайтын параметрлері бар сенімді қымбат емес компьютерлердің халыққа қолжетімді болу үшін көптеп өндірілуі т.б. сияқты мәселелер мемлекет көлемінде сөз жүзінде емес нақты іске асырылу қажет.

Қазіргі кезде ақпараттық жаңа технологиялар нарығының белгілі бір дамуына қарамастан, Қазақстан тек дамушы елдерден ғана емес Ресейден де, кейбір бөлімдері бойынша Орта Азияның жеке республикаларынан да артта қалуда. Мысалы, элементтер негізі бойынша Қырғызтаннан, телекоммуникацияның дамуы бойынша Ресей, Өзбекстан, Қырғызтаннан, ақпараттық қызметтің сапасы бойынша Ресейден артта қалып отырмыз. Есептеу техникасы құралының жинағының үлесі отандық нарықта маңызды орынға ие болмай отыр және де бағдарламалық кешендер өте аз шығарылады.

Телекоммуникация жүйесі мен қазіргі ақпараттық саланың енді қарқынды дамуына жол ашып, Қазақстан аумағында бірыңғай ақпараттық кеңістікті инфрақұрылым құру керек. Ұлттық ақпараттық инфрақұрылым білім беруді, денсаулық сақатуды, мәдениетті, ғылымды, кәсіпорынды, сауданы және қоғам дамуындағы маңызды әлеуметтік салаларды дамытуға жаңа интеллектуалдық күш қосуы тиіс.

Қазақстан тұрғындарының интернетті үнемі пайдаланатындар көрсеткіші әлі де болса төмен деңгейде. Іс жүзінде барлық университеттер интернетке қосылуға рұқсат алған. Бірақ әлеуметке қолжетімділігі көңілге қонымды емес. Соңғы кездері шалғай аудандардағы тұрғындарды оқытудың тиімді әдісі қашықтан оқыту әдісіне көп мән берілуде. Ақпараттық қоғамдағы жаңа өмір салты азаматтардың саяси экономикалық шешімдерді қабылдауына жағдай жасайды. Ақпараттық технологияның дамуы "метатехнологияның" туындауына әкеледі, мұны қолданушылар мен бұл технологияны өндірушілер арасында бәсекелестікке кең жол ашылады. Себебі, метатехнология - пайдаланушының оларды әзірлеушілермен бәсекеге түсуіне мүмкіндік бермейтін технологиялар. Тікелей көшіру немесе артта қалу

себебінен мүмкін емес немесе білім мен ресурстардың жетіспеуі себебінен жүзеге асырылмайды. Сондай-ақ, ақша құндылығы өз мәнін азайтып, технологияға орын берген ақпараттық қоғам орнауына жағдай туғызады. Негізінен технология қоғамдағы процестердің өзіне тән өзіндік жиілігін едәуір арттыра отырып, адамның ортаға әсер ету үдерісін жеделдетеді. Алайда, технологиялардың өздері баяу дамуда (адамзат тарихында жүйенің құрылымын өзгерткен екі революция ғана болды. Біз бұл жерде индустриялық революцияларды айтып отырмыз. Оның өзі әлі де болса толыққанды зерттелмеген). Яғни, технология - ақыл-ой табиғатқа әсер ететін, ақыл-ойдың қатысуынсыз дамитын механизм. Қазақстан Республикасындағы интернет нарығын талдау Қазақстан Республикасындағы интернет нарығы ұлттық ақпараттық инфрақұрылымның маңызды бөлігі ретінде қалыптасып, қоғамдық байланыстардың орталықтанған компьютерлендіру жүйесі түрінде және "барлығы үшін" үлгісін тұтынуда жаппай коммуникацияның ыңғайлы инфрақұрылымы ретінде қоғамның назарын өзіне аударып отыр.

«Білім экономикасы» термині бүгінде дамудың постиндустриалды кезеңінің синонимі ретінде қолданылады, онда дәстүрлі экономика секторлары жаңа элементтермен табиғи үйлесімділік тауып, барлық жүйені міндетті түрде жаңа сапаға көтереді. Кейде «білім экономикасын» заманауи инновациялық-индустриалды экономикада экономикалық ортаға жоғарғы технологиялардың әсерінен туындайтын әр түрлі өзгерістердің жиынтығы ретінде түсіндіріледі [2.1-17.]. Дегенмен де, «білім экономикасының» өзіндік ерекшелік белгілері бар: Материалдық құндылықтардың интеллектуалды құндылықтарымен салыстырғанда айтарлықтай арзандауы. Бұған сенімді болу үшін, бүгінгі таңда жетістікке жетіп отырған белгілі бір компанияның қазіргі құнымен, он жыл бұрынғы құнын салыстырмалы түрде қарап, оның активтерінің құрылымы қалай өзгергендігін көруге болады. 1) Нарықтың жаһандануы. Бұрын географиялық орналасу бәсекеге қабілеттілікті анықтайтын факторлардың бірі болса, қазір бұл факторлар өз маңыздылығын жоя бастайды, дегенмен мыңдаған шақырымдағы басқа континенттегі бәсекелестер саны арта түседі. Мысалы, АҚШ-та адам үйден шықпай-ақ жолаушылар самолетіне ие болған жағдай тіркелген. Барлық авиаөнеркәсіп диллерімен ғаламтор арқылы алдын ала хабарласып, өзіне тиімдірек ұсынысты таңдап, ұшақты сатып алған факторларды мысалға келтіруге болады.

Адам факторындағы «білім экономикасы» адамның сана сезімін басты қозғаушы күшке айналдырады. Тек «білім экономикасы» жағдайында ғана жаңа идеялар, креативті ойлар, жаңа міндеттер қою, оларды жүзеге асырудағы нақты әдістер қыруар пайда әкеледі. Жаңа технологиялар мен бизнес-модельдердің негізінде адамның терең ақыл ойы жатыр.

Жаңа идеяларды тудыратын адамдар өте құнды капиталға айналды [3] . Сәйкесінше мұндай адами капитал факторларын басқару әдісі де өзгеріске ұшырайды. Мұнда тек жаңа басқару алгоритмі үстемдік етеді. Мысалы, Microsoft компаниясының басшылығы бүкіл әлемдегі ақпараттық жаңа технологиялар мен бағдарламалық қамтамасыз ету саласындағы тек талантты мамандарды жинап, оларға компанияның көптеген миллиард доллар тұратын акцияларын беру арқылы қызметкерлерінің компанияның қаржылық-экономикалық қызметінің нәтижесіне қызығушылығын арттыра түсті. Креативті ойлар мен өлшемдердің теориялық негіздемесі австро – американдық экономист Й.Шумпетердің жұмыстарынан көрініс тапты [4]. Ол алғаш рет шығармашылықты экономикалық дамудың басты факторы ретінде қарастырды.

Жаппай білім беру жүйесін ілгерілету бағытында әр түрлі тәжірибелер бар. Қазір жылдардағы осы бағыттағы реформалардың да түпкі мақсаты білім кеңістігіне қашықтан оқыту падемияға байланысты жетілдіріле түсуде. Бұл бағытта, үш сатылы оқу жүйесі (бакалавриат, магистратура, докторантура), тест-тестілеу тәсілі, кредиттік технология саланың да қоғамдық көзқарастың әртүрлілігіне қарамай, білім жүйесіне енуі - өмір шындықтары жүзеге асырылуда. Білім беру жүйесіндегі мұндай оң өзгерістер халықаралық стандарттарға, жаңа IT технологияларды батыл енгізуге мол мүмкіндіктер беріліп отыр.

Халықтың жаппай сауаттылығы орта білімнің жалпыға бірдейлігі мен жоғары білім алу мүмкіндігінің жоғары деңгейі, барлық сатылардағы тегін оқу, білім беру бағдарламаларының ғылыми тереңдігі, ғылыми-зерттеу бағыттарының жан-жақтылығы, кез келген халықаралық өлшем бойынша білім мен ғылымдағы орасан үлкен кадрлық әлеует кеңістік кезеңдегі даусыз тарихи жетістіктердің жемісі. Оқу орындарының желісін жетілдіру үрдісі олардың құрылымдарын жақсартумен қатар жүргізіліп отыр.

Жоғары кәсіби білім берудің бәсекеге қабілеттілігін және оны интернационализациялауды арттыру үшін білім беру қызметтерінің сапасын кезең-кезеңімен арттыру, «еңбек нарығының талаптарына сәйкестігі» және «жоғары оқу орны мен мамандық мәртебесіне байланысты гранттың құнын сараландыру» қағидасы мемлекеттік білім беру тапсырысын қалыптастыру, мемлекеттік-жекеше білім беруге кредит беру жүйесін одан әрі жетілдіру; жетекші шетелдік оқу орындарымен әріптестікті дамыту (мобилділік негізде); техникалық білім беруді дамыту жөніндегі күш жігерді шоғырландыра отырып, жоғары оқу орындарының желісін оңтайландыру жөніндегі шаралар жүзеге асырылып отыр. Жоғары білім беру саласында техникалық білім беруді дамытуға ерекше назар аудара отырып, жоғары оқу орындары желісінде оңтайландыру жүргізуге тиіс. Біз әрбір Қазақстандықтың

сапалы жоғары білім алуына нақтылы мамандықтың кәсіби иесі болуына мүмкіндік жасауына мүмкіндіктер жасап беруіміз керек.

Қорыта айтарымыз, қазіргі жаңа ІТ технологиялық қоғамға өткен заманда жастарға жаңа бірге, «білім экономикасы», "ақпараттық қоғам", "ақпараттық экономика", технологияларды меңгеруіне көбірек көңіл бөлуді қолға алу кезек күттірмейтін үдеріс екендігі айқындалды. Оларға «медиабілім» мен «медиамәдениет»тің негіздерін жан-жақты оқытатын жүйелі бағдарламалар жасалып, іске асырылса, білім экономиканың ажырамас құндылығына айналары сөзсіз. Сонымен "ақпараттанған экономика" деген жаңа ұғымдардың мазмұны ашыла түседі. Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік құрылымына “шығуды” әлеуметтік жіктелген қызметтің көмегімен іске асырады. Білім қоғамның әлеуметтік кәсіби құрылымының өндіруші факторы ретінде көрініс табады. Ол әрбір адамның әлеуметтік құрылымдағы әлеуметтенуі мен әлеуметтік мобильділіктің негізгі арнасы болуы шарт.

Әдебиеттер тізімі

1. *О трилогии Мануэля Кастельса "Информационная эпоха: экономика, общество и культура"//подготовке перевода книги имела поддержка и помощь коллег, сочетающих качества специалистов в области экономики и социологии и знатоков английского языка, д.ф.н., проф. Т.Ю.Сидориной, к.э.н. С.А.Афонцева, к.с.н. С.П.Баньковской, к.с.н. И.Ф.Девятко. О. И. Шкаратан, Москва, 1998.с1-17.*
2. Иноземцев В. Л. Эпоха разобщенности: размышления о мире XXI века / Даниел Белл, Владислав Иноземцев. — Москва: Свободная мысль : Центр исслед. постиндустриального о-ва, 2007. — 303 с. [ISBN 978-5-903844-01-2](#).
3. Климов С.М. Интеллектуальные ресурсы организации. – СПб., 2000.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982.

УДК 37.091.12

Асқар М.Е., Сәлім Е.Қ.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

СТУДЕНТТІҢ ҚОҒАМДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ИНТЕГРАЛДЫ ГРА РӨЛІ

Аңдатпа

Мақалада студенттердің жан-жақты дамуына ықпал ететін құрал ретінде интегралды GPA рөлі қарастырылады. Бағалаудың кешенді тәсілі оқу үлгерімін, ғылыми белсенділікті және қоғамдық өмірге қатысуды қамтиды. Бұл студенттерге әлеуметтік жауапкершілік, көшбасшылық және азаматтық белсенділік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Әлеуметтік жауапты және бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау үшін ЖОО-да интегралды GPA енгізу перспективаларына ерекше назар аударылады.

Түйін сөздер: интегралды GPA, әлеуметтік жауапкершілік, көшбасшылық, мотивация, білім, белсенділік, құзыреттер, академиялық үлгерім, волонтерлік, даму.

Аскар М.Е., Салим Е.К.

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия», Шымкент, Казахстан

РОЛЬ ИНТЕГРАЛЬНОГО GPA В ФОРМИРОВАНИИ НАВЫКОВ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СТУДЕНТОВ

Аннотация

Статья рассматривает роль интегрального GPA как инструмента, способствующего всестороннему развитию студентов. Интегральный подход к оценке включает академическую успеваемость, научную активность и участие в социальной жизни. Это позволяет формировать у студентов навыки социальной ответственности, лидерства и гражданской активности. Особое внимание уделено перспективам внедрения интегрального GPA в вузах для подготовки социально ответственных и конкурентоспособных специалистов.

Ключевые слова: интегральный GPA, социальная ответственность, лидерство, мотивация, образование, активность, компетенции, успеваемость, волонтерство, развитие.

Askar M.E., Salim E.K.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

THE ROLE OF INTEGRAL GPA IN DEVELOPING STUDENTS' SOCIAL RESPONSIBILITY SKILLS

Abstract

The article examines the role of integral GPA as a tool that promotes comprehensive development of students. An integral approach to assessment includes academic performance,

scientific activity and participation in social life. This allows students to develop skills of social responsibility, leadership and civic engagement. Particular attention is paid to the prospects for introducing integral GPA in universities to prepare socially responsible and competitive specialists.

Keywords: *integral GPA, social responsibility, leadership, motivation, education, activity, competencies, academic performance, volunteering, development.*

Кіріспе

Қазіргі заманғы жоғары білім кәсіби және әлеуметтік қызметке дайын әлеуметтік жауапты азаматтарды дайындауда шешуші рөл атқарады. Бұған ықпал ететін құралдардың бірі – интегралды GPA (Grade Point Average) – оқу үлгерімін, ғылыми, білім беру және қоғамдық іс-шараларға қатысуды біріктіретін кешенді бағалау жүйесі. Мұндай жүйе қазірдің өзінде бірқатар елдерде, соның ішінде Қазақстанда да «Білім туралы» заңға сәйкес оқушылардың жан-жақты дамуына баса назар аударылып отыр.

Интегралды GPA мәні:

Студенттерді бағалаудың дәстүрлі жүйелері тек оқу жетістіктеріне бағытталған, бұл көбінесе студенттерді қоғамдық жұмысқа, еріктілікке немесе академиялық жұмыстарға тартуды елемеумен аяқталады. Жиынтық GPA бұл теңгерімсіздікті үш негізгі көрсеткішті біріктіру арқылы түзетеді:

1. Оқу жетістіктері – жалпы бағаның 50%.
2. Ғылыми зеріттеу жұмыстары - 35%.
3. Әлеуметтік белсенділік - 15%.

Бұл тәсіл студенттерді әлеуметтік мәселелерді шешетін іс-шараларға қатысуға ынталандырады және кәсіби және қоғамдық жұмыстарға қажетті дағдыларды дамытады.

Әлеуметтік жауапкершілікті қалыптастыру

Интегралды GPA студенттер арасында әлеуметтік жауапкершілікті қалыптастыруға ықпал етеді:

1. **Мотивацияны арттыру:** студенттер жоғары оқу нәтижелеріне ғана емес, сонымен қатар университет пен қоғам өміріне белсенді қатысуға ұмтылады.
2. **Софт дағдыларын дамыту:** әлеуметтік жобаларға қатысу топтық жұмыс, көшбасшылық және эмпатия дағдыларын дамытуға ықпал етеді.
3. **Білімді практикалық қолдану:** Ғылыми зерттеулер мен әлеуметтік бастамаларға қатысу студенттерге өмірдегі әлеуметтік мәселелерді шешуге мүмкіндік береді, бұл олардың кәсіби құзыреттілігін күшейтеді.

Kuh (2008) және Brown & Lauder (2011) зерттеулері әлеуметтік өлшемдерді қамтитын бағалау жүйелері оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етеді деп болжайды. АҚШ-та студенттерді волонтерлік және әлеуметтік жобаларға тартуға негізделген жоғары тиімді білім беру тәжірибесі олардың кәсіби бәсекеге қабілеттілігінің артуына әкелді. Іске асыру тәжірибесі.

Интегралды GPA табысты қолданудың мысалы ретінде Қазақстандағы медициналық университеттердің тәжірибесін келтіруге болады. Мұнда студенттер волонтерлік қозғалыстарға, қайырымдылық акцияларына, ғылыми конференцияларға белсенді қатысады. Мысалы, қан донорлығы мен аурудың алдын алуға бағытталған жобалар интегралды GPA студенттердің әлеуметтік мәселелерді шешуге қатысуын ынталандыруға қалай көмектесетінін көрсетеді.

Қорытындылай келе интегралды GPA – дәстүрлі оқу үлгерімінен асып түсетін студенттердің жетістіктерін бағалаудың инновациялық тәсілі. Ол ЖОО-ларға заманауи міндеттерді шешуге дайын әлеуметтік белсенді, жауапты азаматтарды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жүйені табысты енгізу үшін үздік халықаралық тәжірибені ескеру, сондай-ақ студенттерді білім беру және әлеуметтік бастамаларға тарту үшін жағдай жасау маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Brown, P., & Lauder, H. (2011). The Global Auction: The Broken Promises of Education, Jobs, and Incomes. Oxford University Press.
2. Kuh, G. D. (2008). High-Impact Educational Practices: What They Are, Who Has Access to Them, and Why They Matter. Association of American Colleges and Universities.
3. Chen, X., & Soldner, M. (2013). STEM Attrition: College Students' Paths Into and Out of STEM Fields. U.S. Department of Education.
4. Закон Республики Казахстан «Об образовании» № 319-III ЗРК от 27.07.2007 г.
5. Министерство образования и науки РК. Официальный сайт.

УДК 37.01

Альдекова Р.А., Оспанова Г.С., Байзаков О.Д.

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ, Шымкент, Қазақстан

СТУДЕНТТІК ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ: ОНЫҢ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ

Аңдатпа

Студенттік өзін-өзі басқару-бұл жастар арасындағы бастамашылықты, жауапкершілікті және өзін-өзі басқару дағдыларын дамытуға ықпал ететін білім беру мекемелеріндегі маңызды институт. Демократиялық қоғам жағдайында студенттік өзін-өзі басқару азаматтық және демократиялық құндылықтарды қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Бұл мақала студенттердің өзін-өзі басқаруы демократиялық сенімдерді тәрбиелеуге және студенттер арасында қатысу мәдениетін дамытуға қалай ықпал ететінін қарастыруға бағытталған.

Түйін сөздер: студенттер, студенттік өзін-өзі басқару, тәрбие, әлеуметтік белсенділік, бастама, дербестік, дауыс беру құқығы, топтық жұмыс.

Альдекова Р.А., Оспанова Г.С., Байзаков О.Д.

«Южно-Казахстанская медицинская академия», г. Шымкент, Казахстан

СТУДЕНЧЕСКОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ: ЕГО РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ

Аннотация

Студенческое самоуправление представляет собой важный институт в образовательных учреждениях, способствующий развитию инициативности, ответственности и навыков самоуправления среди молодежи. В условиях демократического общества студенческое самоуправление играет ключевую роль в формировании гражданских и демократических ценностей. Данная статья направлена на рассмотрение того, каким образом студенческое самоуправление способствует воспитанию демократических убеждений и развитию культуры участия среди студентов.

Ключевые слова: студенты, студенческое самоуправление, воспитание, социальная активность, инициатива, самостоятельность, право голоса, командная работа.

Aldekova R.A., Ospanova G.S., Baizakov O.D.

«South Kazakhstan Medical Academy» JSC, Shymkent, Kazakhstan

STUDENT SELF-GOVERNMENT: ITS ROLE IN THE FORMATION OF DEMOCRATIC VALUES

Abstract

Student self-government is an important institution in educational institutions that promotes the development of initiative, responsibility and self-government skills among young people. In a democratic society, student self-government plays a key role in the formation of civil and democratic values. This article is aimed at considering how student self-government contributes to the education of democratic beliefs and the development of a culture of participation among students.

Keywords: *students, student self-government, education, social activity, initiative, independence, voting rights, teamwork.*

Студенческое самоуправление (ССУ) можно определить как систему организации жизни студентов, где они принимают непосредственное участие в принятии решений, касающихся учебного процесса, социальной активности и других аспектов студенческой жизни. Основными функциями ССУ являются:

- защита прав и интересов студентов;
- адаптация студентов;
- организация культурных и образовательных мероприятий;
- развитие инициативы и лидерских качеств, развитие человеческого потенциала;
- создание среды для обсуждения актуальных вопросов и выработки коллективных решений:
- развитие личности;
- на осознанность и ответственность принятых самостоятельных решений.

Эти функции формируют основу для демократических процессов в студенческой среде, предоставляя возможность для активного участия в управлении и принятии решений [1].

Студенческое самоуправление можно рассматривать как школу демократии. Несомненно, ССУ предоставляет студентам возможность получить практический опыт демократии на микроуровне. В процессе своей деятельности студенты сталкиваются с необходимостью выработки и принятия коллективных решений, что способствует пониманию таких принципов, как:

- «плюрализм мнений» - это способность учитывать и уважать различные точки зрения;
- «ответственность» - это осознание последствий принятых решений;

- «транспарентность» - это открытость и прозрачность в обсуждении вопросов, касающихся жизни студенческой общины.

Участие в выборных органах студенческого самоуправления учит студентов ценить право голоса и активно участвовать в выборах как важном элементе демократического общества. Эти процессы помогают развивать уважение к демократическим институтам и процедурам [2].

Студенческое самоуправление формирует кроме всего прочего навыки сотрудничества и лидерства. Как известно, одной из важнейших составляющих студенческого самоуправления является работа в команде и развитие лидерских качеств. Участие в коллективных органах управления требует от студентов умения выстраивать диалог, договариваться, искать компромиссы и находить решения, учитывающие интересы различных групп. Эти навыки являются ключевыми для демократического участия, так как способствуют созданию конструктивной и инклюзивной среды. Кроме того, лидерские позиции в ССУ дают возможность студентам брать на себя ответственность за организацию мероприятий и руководство проектами, что воспитывает чувство гражданской ответственности и приверженность общим целям.

Роль студенческого самоуправления немаловажна также в воспитании гражданской активности. Участвуя в деятельности ССУ, студенты приобретают опыт взаимодействия с администрацией образовательных учреждений, местными властями и общественными организациями. Это способствует формированию активной гражданской позиции и пониманию механизмов участия в жизни общества.

Участие в деятельности ССУ также развивает у студентов чувство социальной справедливости и ответственности за свое сообщество, что является неотъемлемым элементом демократического сознания.

Таким образом, по нашему мнению, студенческое самоуправление выполняет ключевую роль в формировании демократических ценностей у молодежи. Через участие в управлении студенты приобретают навыки коллективного принятия решений, развивают лидерские качества, учатся уважать права и мнения других, что способствует их становлению как активных и ответственных граждан. ССУ не только помогает в реализации конкретных инициатив внутри учебных заведений, но и закладывает основу для более глубокого понимания демократических принципов и ценностей, необходимых для успешного функционирования общества в целом.

Список литературы

1. Белогурова, А. С. Социальная активность студентов в системе высшего образования. -М.: МГУ, 2015. - 246 с.
2. Лейбин, В. М. Студенческое самоуправление в условиях российской системы высшего образования. - М.: МГИМО, 2018. - 204 с.

Содержание

Секция «Форсайт медицинского образования: сущность и реалии»	
THE EXPERIENCE OF USING THE RESEARCH-BASED TEACHING METHOD FOR NURSES OF THE ACADEMIC BACHELOR'S DEGREE: EVALUATION AND APPLICATION OF RESEARCH RESULTS Yussupova Sh.D., Seidahmetova A.A., Yesimbekova D. Zh., Ablataeva R. B., Zhakansha L. Zh.	2
ҒЫЛЫМҒА БАҒЫТТАЛҒАН ОҚЫТУ ӘДІСІ (RBL) БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ Юнусметов Э.Ш., Әуезханқызы Д., Ходжакулова У.А., Сейдахметова А.А., Токкулиева Б.Б.	7
CURRICULUM DEVELOPMENT IN MEDICAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN: META ANALYSIS Saimassay S. D., Babayeva A.S.	11
МИКРОБИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ВИРУСОЛОГИЯ САБАҒЫНДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ Оралбек Н.С., Полатбекова Ш.Т., Садыбек Ұ.Ә.	20
БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ОНЫҢ МЕДИЦИНАЛЫҚ БІЛІМГЕ ӘСЕРІ: ЖАҢА ЗЕРТТЕУЛЕРГЕ ШОЛУ ЖӘНЕ ОНЫ ҚОЛДАНУ Сейтханова Б.Т., Полатбекова Ш.Т., Садыбек Ұ.Ә.	23
Секция «Вопросы организации воспитательной и социальной работы в вузе»	
ЖОО-ДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ Серікбай Ж., Маликов. М.М.	28

СТУДЕНТТІК ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ ҰЙЫМДАРЫНА ҚАТЫСУ АРҚЫЛЫ ҚОҒАМДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК ПЕН АЗАМАТТЫҚ ҰСТАНЫМДЫ Сагинтай С.Қ. Бесбаев А.С.	34
СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ДАМЫТУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ОҚУ-ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ӘДІС- ТӘСІЛДЕРІ Миралиева А.И., Куркбасова Г.С.	40
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ О ПРИСТРАСТИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ К ЛУДОМАНИИ Алдияр Г., Ертаев М.А.	46
СОЦИАЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ Абдумаликова А., Ертаев М. А.	55
СТУДЕНТТІҢ ҚОҒАМДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ИНТЕГРАЛДЫ ГРА РӨЛІ Асқар М.Е., Сәлім Е.Қ.	63
СТУДЕНТТІК ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ: ОНЫҢ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ Альдекова Р.А., Оспанова Г.С., Байзаков О.Д.	66